

JÓZSA ÉVA

BÁBOS JÁTÉKOK

(KREATIVITÁSFEJLESZTÉS, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS,
A PEDAGÓGIAI BÁBJÁTÉK ÚTKERESÉSEI)

Módszertani segédlet
kisgyermeknevelőknek,
óvópedagógusoknak, tanítóknak és
mindenkinek aki hisz a művészet rendező
és egyensúly teremtő erejében

SZÉCHENYI TERV

TALENTUM

hallgatói tehetséggondozás
komplex feltételrendszerének fejlesztése
a Nyugat-magyarországi Egyetemen” -
TÁMOP 4.2.2. B-10/1-2010-0018

BÁBOS JÁTÉKOK

(KREATIVITÁSFEJLESZTÉS, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS,
A PEDAGÓGIAI BÁBJÁTÉK ÚTKERESÉSEI)

MÓDSZERTANI SEGÉDLET KISGYERMEKNEVELŐKNEK, ÓVÓPEDAGÓGUSOKNAK,
TANÍTÓKNAK ÉS MINDENKINEK AKI HISZ A MŰVÉSZET RENDEZŐ ÉS EGYENSÚLY
TEREMTŐ EREJÉBEN

VÁLOGATTA, SZERKESZTETTE ÉS AZ ELŐSZÓT ÍRTA: JÓZSA ÉVA
LEKTORÁLTA: TENGERDI ANTAL

ISBN 978-963-334-150-6

2013.

TARTALOMJEGYZÉK

JÓZSA ÉVA: ELŐSZÓKÉNT	7
BEGITSÁN MELINDA: AZOK A CSODÁLATOS BÁBOK!	11
BECSKA ZSÓKA: A VARÁZSLÁS ESZKÖZE, ÍME A BÁB!	19
DOERNBACK MÁRIA: BÁBJÁTÉK- DRÁMAJÁTÉK	31
BEDŐ ZSUZSANNA: BABÁK - BÁBOK – BÁBJÁTÉKOK	39
SOMOGYI BRIGITTA: MŰVÉSZETTERÁPIA – BÁBTERÁPIA	51
JÓZSA ÉVA: BÁBOS JÁTÉKOK	59
SZERZŐK	63
FORRÁSJEGYZÉK	65

ELŐSZÓKÉNT

A pedagógiai bábjáték nemes törekvései a mindennapokban elveszítették erejüket. A műfaj iránt elkötelezett elődeink, akik elindították népszerűsítését és vallották, hogy a gyerekek jellemének, szellemének formálásában a bábjátéknak komoly szerepe lehet, már rég nincsenek közöttünk és utódaik, követőik munkájában a bábjáték gyakran elveszítette saját arcát, elveszítette gyökereit.

Probléma az is, hogy a pedagógusoktól gyakran elvárják, hogy egész meséket dramatizáljanak.

A dramatizálás és rendezés összetett feladat. Előtanulmányok, gyakorlat és érzékenység kell hozzá.

Arányok, színek, formák, helyes térszervezés, a díszletek és a bábok egymáshoz való viszonya bonyolult feladat. Kell-e - rosszul értelmezetten - a professzionális bábjátékosok világát becsalogatni a bölcsődei, óvodai élet mindennapjaiba? Úgy gondolom, hogy semmiképpen sem.

A bábjáték ősi nyelve a teremtés, az alkotás nyelve volt. Hittek erejében (szertartások, beavatások, varázslások éltették..). Az alkotó ember, aki saját képére babákat készített és eljátszotta, az esendőségében is fenséges emberi létezés mindennapi harcait. Szakrális, emelkedett témák jelentek meg vallási szertartások játékaiban. A Fent-világának ünnepi megidézése a Betlehemes játékokban és a Passiókban, egész közösségeket fogott össze és mozgatótt meg.

A profán világ, furfangos népi hős alakja aki eszességével, bátorságával az ördögöt is képes legyőzni. Ennek az egyszerű, hétköznapi figurának a szokimondása, az emberekből kifakadó nevetés mind, mind gyógyító erővel bírt.

Európában mind a szakrális, mind a profán bábjátéknak létjogosultsága volt.

A polgárosodó világ új utakat keresett és megjelent az intellektuális bábjáték. Előzményei voltak ennek a folyamatnak az úri szalonok papírszínházai, a fertődi kastély operaszínháza. A XX. század útkeresései bebizonyították, hogy a bábjáték a magas művészetek között is megállja a helyét, hogy különleges szerepe és feladata van. A legkiválóbb irodalmárok, zenészek, festők figyelmét keltette fel a bábok világa.

A figyelem a gyermekek felé is fordult. Megérett az idő, hogy szerepe lehessen a nevelésben és az oktatásban is.

Igényes irodalmi és zenei művek adaptálódtak a bábszínpadra.

És ma? Jelenünkben, a bölcsődékben és az óvodákban mit láthatunk?

Bábok porosodnak az állványokon. Sorozatfigurák, nehezen meghatározható karakterekkel. A pedagógusoknak pedig csak ritkán van kedvük játszani.

Nem a bábok esendősége a gond, hanem az őszintétlensége. A bonyolult dramaturgiai feladatok, egy teljes mese jó és színvonalas felépítése pedig túl nehéz feladat.

Mi lenne hát a járható út? Mi lenne az az út ami szervesen kötődik a bábok, bábjátékok archaikus világához, kötődik a gyermeki lélekhez?

Kendőkből pár mozdulattal összegyűrt csodák. Kígyóvá, sárkánnyá, változtatható anyagok, zsinetek, tárgyak. Egy-egy lényeges vonást kiemelő forma, hozzáadott hang és játék. Kész a varázslat. Nem teljes mese, hanem a pillanat felismerése. A jelenlét ereje, az együtt játszás varázsa.

Nem felfelé kell (kellene) megfelelni, hanem lefelé a bátortalan sokszor bizonytalan gyermek felé fordulni. Nem az erőset az amúgy is mindig szereplő kezébe sablonos bábot adva és bele sulykolva, szöveget mondatni, hanem a sírós, a félős, a gátlásos gyermeknek szóra és nevetésre bírni. Küzdelmeit, harcait békévé oldani. Legnagyobb ereje a saját magunk által készített báboknak van. Hogy miért? Mert benne van a jelenlét ereje, a személyes üzenet, a szeretet. Hogy mekkora a nyúl füle? Hogy miért csikos és nem kockás? Sosem az a fontos, hanem az őszinte játék. A ruhájából előbújt kis állat tétova mozgása, a karunkon felmászó kiscica, a kezünkkel formált barlangból előbújó medvebocs éneke.

Hatalmas mese, mondóka és dalkincünk van. Főhajtásos tisztelet elődeinknek, akik megőrizték, összegyűjtötték és azoknak is akik mindezen értékeket az oktatás és nevelés folyamatába beépítették. Értéket őrizni és értéket átadni. Van mit ellensúlyoznunk gyermekeink életében, ha az egyre nagyobb szerepet játszó butító, ostoba filmek, reklámok világára gondolunk. A sötét szobákban egyedül játszott videojátékok korában behozni a jelenlét erejét, a közösségben való játékét, a közös nevetését.

Megőrizni, ápolni, védeni az érintések, a szemkontaktus jelentőségét.

Meséink teljes világképet közvetítenek. Az árulás, a gyávaság mindig büntetést von maga után. A kitartó küzdelem, a tetterő a jó ügy mellett pedig fejünkre teszi a királyi koronát.

A népi mondókáink archaikus nyelve összekapcsol bennünket a gyökereinkkel. Meséink erkölcsi üzenete erősíti gyermekeinkben, hogy érdemes felnőni, hogy megteremthető egy élhetőbb világ.

A könyv értékes gyakorlati szakembereket szólaltat meg. Olyanokat akik hosszú éveken keresztül kísérletezve teremtették meg saját hangjukat. Mindennapi – sokszor nehéz – útkereséseik értek meg letisztult, vállalható és továbbadásra méltó gondolatokká.

Játékok, bábkészítési technikák, módszertani segédletek. Kisgyermeknevelőknek, óvodapedagógusoknak és érdeklődő szülőknek. Segítség a gyerekekkel való közös játékhoz és alkotáshoz, a jelenlét semmivel sem pótolható erejéből táplálkozva alkotni. Most nem kell a kirakatban állnunk, nem mérnek bennünket, nem kell újat kitalálni szorongva, csak merni kell, felszabadultan, játszani. Úgy, ahogy sokszor kevés iskolával bíró nagymamáink tették zsebkendőikből formált babáikkal és nagyapáink, faágakból összeeszkábált lovaikkal.

„nem kitalálni, hanem megtalálni kell” (*Molnár V. József*) Megtalálni magunkban az alkotó, teremtő és gondolkodó embert. Visszatalálni a gyökerekhez, azokhoz a gyökerekhez melyek megteremtették, életre hívták ezt a különleges formát, amit bábjátéknak nevezhetünk.

BEGIDSÁN MELINDA

AZOK A CSODÁLATOS BÁBOK!

A MAGYAR PEDAGÓGIAI BÁBJÁTÉK RÖVID TÖRTÉNETE

A pedagógiai bábjáték viszonylag rövid múltra tekint vissza. A 19. század pedagógiai eszméi - melyeknek jelentős képviselői Rousseau, Besedow, Pestalozzi voltak - hazánkba is elértek. Ezeknek az ideáknak köszönhetően gyermeklapok, könyvek kerültek kiadásra. A figyelem a gyerekek és a bábjáték sokszínűsége felé fordult. Kiváló művészek és pedagógusok éreztek rá arra, hogy a bábjátékban hatalmas lehetőségek vannak. Olyan lehetőségek melyek jó irányba formálhatják és gazdagíthatják a felnövő nemzedéket.

Legjelentősebb alakjai időrendben a következők:

Orbók Loránd (1884-1924) tanár és drámaíró volt. 1909-ben alapította a *Vitéz László Bábszínházat*, ami csak 1914 - ig működött. A kesztyűs bábok fanatikus szerelmese volt, a marionettet, mint az élő színházat imitáló, a századforduló színpadi naturalizmusát tükröző technikát eluta-

sította. Az I. világháború kitörése idején Párizsban élt. Internálták, majd Spanyolországba ment, ahol eleinte viharos körülmények közt, utcai bábjátékosként élt., majd *Lorenzo d'Azertis* - azért is! - néven ismert drámaíró lett. Madridi, londoni, stockholmi és berlini színpadokon aratott sikereket. Drámáit minden rendre lefordították., csak magyarra nem. Sajnos nagyon fiatalon, csupán negyvenéves korában hunyt el, bábjait vele együtt temették el.

Halála után munkatársai Rónai Dénes vezetésével a Városligetben bábszínházat szerveztek. Ebben működött Blattner Géza.

A Gyermektanulmányi Társaság elnöke Nagy László felismerte a bábjáték komplexitását. Népmesékből, irodalmi művekből bábdarabokat írt, ezeket Blattner játszotta el.

Blattner Géza (1893 - 1967) festő, grafikus és bábművész volt. 1919-ben létrehozta *Wallehausen* Zsigmonddal, *Detre Szilárd*dal és *Rónai Dénessel* karöltve a *Wayang játékok c. szecessziós* felnőtt bábelőadást, amelyben *Balázs Béla* és *Kosztolányi Dezső* műveit alkalmazták színpadra, oldalról zsinórokkal mozgatott síkfigurákkal. 1919-1925 között Blattner részben *Németh Antallal* együtt azon fáradozott, hogy felelevenítse a korabeli vásári bábjáték hagyományát. 1920 - 25 között

az országot járta, igyekezett a bábjátékot a nevelés szolgálatába állítani. Bábjai főleg zsákbábok voltak, de wayang és marionett bábokkal is kísérletezett. 1925-ben Párizsban telepedett le, ahol létrehozta az *Arc-en-Ciel* (Szivárvány Bábszínház) bábszínházat. 1934-ig főként avantgárd és groteszk bábpantomimekkel jelentek meg a nyilvánosság előtt. Később ezek mellett klasszikusabb, szöveges misztériumszerű bábjátékokat dolgoztak fel. A háború után keveset bábozott. Blattner levált a hagyományos naturalista, verbális stílust követő útról és az elsők között alapított felnőtt bábszínházat, amely modern, vizuális eszközökkel dolgozott. Technikai újításai sorát tartják számon (pl. billentyűs marionett). Munkássága során szinte minden bábtechnikát felhasznált előadásaihoz. Amikor csak tehette hazatért szülőföldjére, hogy átadhassa a jövő bábos nemzedékének mindazt, amit megtanult.

A. Tóth Sándor (1904-1980) festőművész, bábművész, tanár, cserkészparancsnok volt. 1929-31-ben Párizsban élt. Blattner Géza műtermében ismerkedett meg a bábjátszással. A Blattner-féle *Arc-en-Ciel* bábszínház munkatársaként önálló árnyjátékokat készített. Maga készített festett marionette bábokat. 1930 – tól Pápán rajztanárnaként működött. Az 1937-es párizsi világiállításon mutakoztak be azok a bábjai, amelyeket Madách Imre: Az ember tragédiája egyiptomi színéhez készített. Magyarországi hazatérése után tanárnaként a népi írók mozgalma mellé állt és felkarolta a tehetséges falusi fiatalokat. Neves írók, költők, képzőművészek, tudósok vallották magukat tanítványának. Fialat pedagógusként csatlakozott a cserkészmozgalomhoz és megalkotta *Üsd Ubul* és *Verd Elek* saját készítésű figuráját, akik a harmincas évek cserkész-mozgalmának kedvelt szereplője lett. A diákélet humoros témáit dolgozta fel, teletűzdelve szójátékokkal. Kiválóan játszott, jól bánt a hangjával. Munkája nyomán bábcsoportok alakultak. Ezek főként

kész iparművész bábokkal játszottak. A. Tóth Sándor munkásságának köszönhetően a bábnak helye lett a fiatalok közösségi életében. Bekapcsolódott a nemzetközi bábjátékos mozgalmába az UNIMA - ba, majd ennek titkára lett. Összekötő a régi és az új bábjátékosok között. A népi írók élére állt, s támogatta a tehetséges falusi fiatalokat.

A Tóth Sándorral szinte egy időben tűnt fel Büky Béla.

BÜKY BÉLA A PEDAGÓGIAI BÁBJÁTÉK HAZAI MEGTEREMTŐJE

Büky Béla

Büky Béla 1899-ben Jután látta meg a napvilágot. Kéz ügyessége és érzéke az alkotáshoz, már kisgyermekkorában megmutakozott. Szinte minden pillanatot kihasznált, hogy gyermeki gondolatait lerajzolja, olvasott élményeit, a könyvekből elképzelt figurákat elkészítette: papírlemezről kivágta, kifestette, majd eljátszotta a történeteket. Talán ez volt az alapja későbbi művészi tevékenységének. Ősei közel kétszáz évre visszamenőleg a gyermekek ne-

velésével foglalkoztak, családjában szinte mindenki pedagógus volt. Vérében volt a tanítás. Ez az ősoktól öröklött neveléstani szemléletmód az oka annak, hogy báb – és árnyjátékait mindig egy magasabb nevelési cél érdekében készítette és nem magáért a művészetért. Büky is pedagógusnak készült. Kaposváron végezte el középiskolai tanulmányait. Az érettségi letétele után az I. világháborúban húsz hónapig katonai szolgálatot teljesített, tizenegy hónapot a fronton töltött. Katonai szolgálata alatt Gablonzban egy tábori előadáson találkozott először árnyjátékkal, azzal a technikával, amit később ő maga is alkalmazott. Elmondása szerint maga az előadás nem hagyott mély nyomot benne, de a technika megmaradt a gondolataiban.

A jutai kántortanító fia frontkatonai szolgálata után 1919 és 1925 között a Képzőművészeti Főiskola rajztanári szakán kamatoztatta talentumait Vaszary János növendékeként. Büky Béla igazán sohasem került mestere közvetlen hatása alá. Saját alkotói stílusa már korán megmutatkozott. Ekkor készült szimbolista festményei, különbözőnek Vaszary szemléletmódjától. Mestere a látványt részesítette előnyben. Introvertált, tűnődő, az élet apokrif miszté-

riumait kutató művek kerültek ki a keze alól. Alkotásain az új-klasszicista hatások mellett a népies motívumok, törekvések mutatkoztak leginkább. Megszületésüket a Keddi Társaság szellemisége inspirálta. A 20 – as évektől működő társaság nevét a Múzeum Kávéházban keddenként tartott találkozóiról kapta. A gyakori összejöveteleken festőművészek, költők (pl. Boros János, Anka János, Erdélyi József) vettek részt. Rendszeres alkalmakon művészeti és filozófiai kérdésekről beszélgettek. Büky Béla is ambiciózus látogatója volt a baráti körnek. Így írt erről: „Volt nekünk a 20 – as évek végén egy irodalmi – filozófiai társaságunk.

Büky a bábos műfajjal Fitos Vilmos javaslatára kezdett foglalkozni, aki a Keddi Társaság egyik összejövetelén indítványozta, hogy vásári bábjátás helyett művészi célokra is lehetne használni. A hazai báb történet a művészi bábjátás megteremtőjeként tartja számon. A három festőművész közül Büky Bélát ragadta meg, s bár festőművésznek készült, mégis árnyjátékokkal kezdett el foglalkozni. Festészete és bábos munkássága fuzionált, s életútja során mindvégig szorosán összefüggött egymással. Így ír erről a Magyar Játék című művében:

„Képzőművész lévén elsősorban képző-

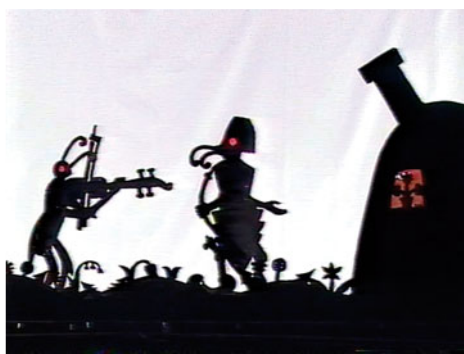
.....
 . „Vezéralakja dr. Fitos Vilmos volt, aki akkoriban az Iparművészeti Főiskola könyvtárának vezetőjeként működött. A társaság tagjai mindannyian lelkesedtek a báb – és árnyjáték iránt, és úgy, ahogy Jáva szigetén a szigetlakók ünnepeiket ünnepelték, úgy ünnepeltük mi is meg a mi kis közösségünk ünnepeit. Ennek a szellemnek az inspirációjaként alakult ki és izmosodott meg tulajdonképpen az árny – és bábjátás iránti igényem.”

művészeti hatásokra törekedtem. Mint mozgó szőnyeget, mozgó freskókat, úgy fogtam fel az árny és bábjátékokat, amelyeket mindig eredeti népi zenével, kórossal, vagy énekkel kevert prózával kísértem. Ebben a szellemenben készítettem el a székely népballedákat.”,

Először csak árnyjátékokkal foglalkozott, később az 1930-as években Párizsból,

Blattner Gézától hazajött festőművész, A. Tóth Sándor biztatására kezdett bele a zsák-bábozásba. Első publikus előadásukra 1932 – ben került sor a Kamara Moziban A tücsök és a hangya címmel. (1. sz. melléklet) Büky nem a klasszikus La Fontaine mesét dolgozta fel, hanem a Fitos Vilmos által átdolgozott történetet. Ebben a mesében nem a gonosz és kegyetlen hangya szerepel, aki azt mondja, ha nyáron csak muzsikáltál, akkor most táncoljál, hanem elismeri művészi munkáját és azt mondja a tücsöknek:

*„Végý hát, végý ki belöle amennyit akarsz,
Könnýű lesz akkor a téllel a harc,
S hogyha megint kívírít ez a rét,
Zengsz ugye énnekem újra zenét.”¹*

A tücsök és a hangya

Anyagi támogatást sehonnan sem kapott. A bábfeket maga faragta, a ruhakészítést, varrást a felesége vállalta.

Az előadások nagy részét is ketten a feleségével adták elő, csupán itt – ott alkalmazott egy – két segítséget. A színházzal kapcsolatos munkákat - színházkészítés, díszletek készítése, szavalás, éneklés – mind maguk végezték. Bejárták az országot. A városokon kívül számos kis faluban is megörvendették a gyermekeket.

Büký Béláné

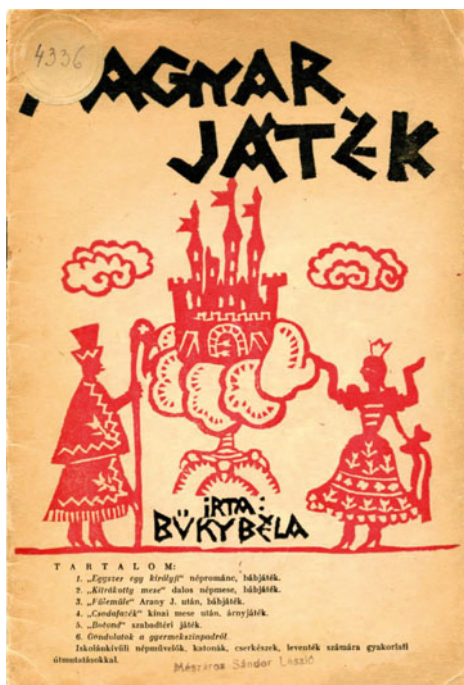
Bábszínpada egyszerű volt és két személy könnyen összeállíthatta. Az 1937 – es világiállításon ismerte meg a bábszínpadnak ezt a „könnyűszerkezetes” megoldását. A kis színpad egy kis bőrdönből állt, amit egyszerűen szállíthatott taxival és akár vonaton is. A bábszínpad részletesebb leírására a későbbiekben még visszatérek.

A Keddi Társaságban A tücsök és a hangya című mesén kívül még számos történetet dolgozott fel árnyjátékban: A kötő címmű kínai mesét a csodafazék történetét. Az előadásainak tervét kézzel festette meg, s még az egyes jelenetek szövegét is feltüntette.

A 30 – as évek második felében a Klébelsberg Kuno kultuszminiszter által kezdeményezett iskolán kívüli népművelés keretében az országon belül több száz előadást tartott. Saját költéségén jelentette meg 1936 – ban az első magyar nyelvű bábos szakkönyvet **Magyar Játék** címen.

¹ | Büký Béla: Árny- és bábjátékok, Bábjátékos Kiskönyvtár 74, Bp. 1978. 14-15.

Ennek a könyvnek köszönhetően a magyar bábos mozgalom egyik fő szervezőjévé vált.

A bábjátékot a magyar nyelv és a népi kultúra szolgálatába állította. Kodály Zoltán írta 1945 – ben: „Mi azt mondjuk a népnek: amit tudsz nagy érték, az ősök hagyománya, a magad lelke igaz kifejezése. Olyan érték, hogy mi a műveltek is tőled tanuljuk el, mert mi már elfeledtük, idegen szellemi javak utáni kalandozásainkban. Becsüld meg, erősödj meg benne, mert ha többre akarsz menni, csak erre építhetsz. Az általános emberit minden nép csak a nemzeti sajátosságain közelítheti meg.” Büky Béla is azt vallotta, hogy mi is csak erre építhetünk: mesekincsünk, népdalaink, mondavilágunk kiapadhatatlan témát nyújtanak.

1933 és 1935 között székely népballadákat dolgozott fel, s ezekkel lépett a nagyközönség elé. Népballadáknál, történelmi játékoknál, misztériumoknál, filozofikusabb daraboknál az árnyjátékot használta, viccesebb történeteknél, Arany János költeményeinél

Betlehemes játék

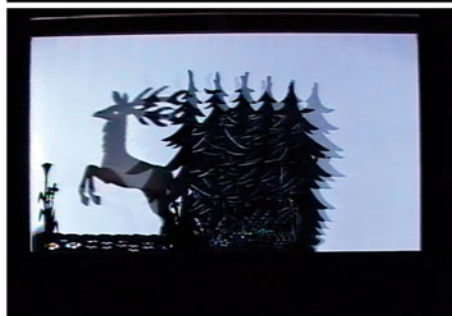
(A fülemüle, Jóka ördöge) pedig a mókásabb kesztyűbábót használta. Technikái következetes alkalmazását híven tükrözi a Hollós István gyűjtése nyomán összeállított betlehemes játék, ahol a mókás pásztorjátékot kesztyűs bábbal adta elő, a betlehemi jelenetnél viszont a színes árnyjátékra váltott át.

Jellemző volt Büky Béla előadására, hogy próbálta minél jobban bevonni az adott közönséget. Legtöbbször előre elküldte a kottákat és mire az előadásra került a sor a gyerekek betanulták az énekeket. A népszerűbb népdalokat a paraván előtt énekelte el a közönséggel. Nem úgy zajlott az előadás, mint a vásári bábjátékoknál, ahol a nézők bekiabáltak, hanem a közönség énekével szerves része lett a műsornak. Kezdetben csak a népdalokkal vonta be a gyerekeket, később a misztérium játékoknál már az egyházi énekeket is énekelte. A 30 – as években énekest is bevontak. Büky Béla feleségének nagyon szép hangja volt, így ő énekelte a balladákat.

A második világháború utáni időszak aktív munkával telt. Az ekkor létrehozott előadásai lényegében a 30 – as években kidolgozott

technikákra épültek. A magyar bábjátészásnak intézményes formái alakultak. Létrehozásukban ő is lelkesen közreműködött. Előadásokat tartott. 1947 – ben jelent meg második árny – és bábjátékos füzet a Bábjátékkönyv címen.

Büky egyik legfőbb hivatásának a tanítást érezte. Visszavonulásának időszaka alatt iparostanonc iskolákban számos bábos tanfolyamot szervezett. Nyugdíjazása után a 60 – as években a bicskei művelődési ház bábos szakkörét irányította. Óvónőknek is tartott előadást az árnyjáték technikájáról. Életmű kiállítására alkalmára készítette el nagyszabású árnyjátékát, Bartók Béla: Cantata Profana című zeneművére.

Az általa korábban használt sziluett játék helyett ennél a műnél a tényleges árnyjáték lehetőségeit próbálta kihasználni. A kis fényerővel megvilágított vászon mögött mozgatott árnyfigurákkal különlegesen könnyed művészi effektusokat, látomászerű jeleneteket tudott megalkotni. A történethez Bartók eredeti szövegmondását használta fel.

„Előszóval dolgoztam fel a lét nagy kérdéseivel, az élet és a halál rejtelmeivel kapcsolatos témákat. Ezért fordult figyelmem a székely népballadák felé. Ezért fordultam a keleti mesevilág mélyen filozofikus problematikája felé. Ezért dolgoztam fel a Cantata Profanat és ezért kísért végig életemen Madách: Az ember tragédiájának árnyjátéki színrevitelének törekvése. E filozofikus tematikát azonban a magyar népi irodalmi értékek ösztönösen tartalmazzák.”

Büky Béla 1983.márciusában hunyt el.

Szellemiségének, munkáinak köszönhető, hogy a bábjáték, mint művészeti ág bekerült a pedagógiai köztudatba és számos tehetséges követőre talált.

A MAGYAR PEDAGÓGIAI BÁBJÁTÉK TOVÁBBI KÉPVISELŐI

Büky Béla munkássága alatt és után még számos pedagógus próbálta a bábjátékot hasznosítani és népszerűsíteni az oktatásban. Leginkább egymástól elkülönülve igyekeztek megkeresni, hogy hogyan tudnák a bábjátékot alkalmazni a nevelés területein. Munkájukról keveset tudunk, de az emlékezet őrzi a nevüket. Közéjük tartozott Weiner Ferenc és Körmendi László középiskolai tanárok. A bábjáték legeredményesebb ter-

jesztői a tanítóképző és óvóképző intézmények voltak. Bognár Gyula már 1936 – tól okította a bábjátékot tanítójelölteknek, de báboztak soproni óvóképzőben Boldog Mária és Fillinger Anna vezetésével, Kalocsán Kapczár Erzsébet felügyelete alatt, valamint Budapesten Lukács Erzsébet vezetésével is. Szombathelyen 1942 – ben megalakult a „Mária Kongregációjának” bábcsoportja, amely bejárta a megyét 1948 – ig számos előadásával. Budapesten Bodor Ákosné vette szárnyai alá vette a nehéz sorsú Valéria telep gyermekeit és Szokolai Bélával karöltve egy bábcsoportha tartotta össze és nevelte őket a bábjátékkal.

Országszerte még számtalan önzetlen bábos élt, akik bábjátékot, díszleteiket mind maguk alkották, vagy sokan közülük

kész bábfejeket vásároltak, s ezzel szórakoztatták a gyermekeket. A cserkészboltban jutányos áron árusították Bodor Aladár bábos rajztanár negyven különböző típusból álló, kiöntött bábfejeit. A bábfejek mellett kifejezetten közkedveltek számítottak a gyermeklapokban megjelent kivágható papírfigurák is. Ezek különösen jó szolgálatot tettek a gyermekek otthoni szórakoztatásánál. A korai bábjátékos kiadványok igyekeztek segítséget nyújtani az akkori pedagógusoknak a műsorválasztásban. Különbőféle kiadványok jelentek meg:

Vajda Mariette: Füstös Pista kalandjai (1940) és Hét faluban, hét határban (1944)

Körmöczy László: A bábjátékos kiskönyve (1942 és 1948)

Balogh Mária: Mese és népi bábjátékok (1943)

Lakatos Emília: Bábszínház (1941)

Kaposi Edit – Sir Éva – Szoboszlai Istvánné – Veress Éva: Leventelány Központ Bábjáték könyve (1944)

A bábjáték kiemelkedő oktatási értékeinek a felismerésére utal a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium Bábjáték című kiadványa, melynek szerkesztői: Farkas Mihályné, dr. Grynaeus Istvánné, Lakatos Emília, Raffay Anna, Sz. Solymos Bea és Veress Éva voltak.

Lakatos Emília a húgával Hédivel, előadók voltak. Emília szinte életének utolsó évéig játszott a gyermekeknek. Bábdarabjaiból készült könyve háromszor is megjelent és mindig önzetlenül segítette a hozzá forduló óvónőket.

A pedagógiai bábjáték képviselője volt még Hertelendy Sándorné gyógypedagógus, aki a bábjáték segítségével a testi fogyatékos gyerekeket tanította a felszabadult játék örömére, és Polz Alaine pszichológus.

BÁBJÁTÉK AZ ÓVODÁKBAN ÉS AZ ÓVÓNŐKÉPZÉSBEN

A pedagógia bábjáték jeles képviselője volt Mészáros Vincéné Lukács Erzsébet aki 1912 – ben született. Mese – bábdarabíró, óvodapedagógus. Óvónői diplomáját 1932 – ben Hódmezővásárhelyen szerezte. 1940 – től mintaóvónő lett, tanított a Rózsák Téri óvóképzőben. 1947 - től a Somogy Megyei

Szabadművelődési Felügyelőség előadója lett, közben vezette a kaposvári bábtanfolyamot. 1948 – től a Huba utcai óvóképző tanára lett, itt kezdte el felsőoktatási keretek között oktatni az óvodai bábjátékot. 1954 – 59 – ig A népművészeti intézet oktatója és szakfelügyelője volt. 1967 – ig működött aktív óvónőként. Több bábjátékos szakirodalmával kívánta segíteni a bábjáték oktatását az óvóképzőkben: *Bábjáték az óvodában és az iskolában* (Szilágyi D.); *Bábjáték módszertana az óvónőképző intézetek számára*; *Bábjáték az óvodában*; *Óvodai Bábjátékok*.

Munkájának elismeréseként 2004 – ben a Magyar Bábjátékosok Egyesülete létrehozta a Mészáros Vincéné díjat, amelyet a magyar nyelven folyó pedagógiai bábjáték terén és a Magyar Bábjátékos Egyesület céljai érdekében, átlagost meghaladó szellemi és gyakorlati eredményeket felmutató, maradandó értékeket teremtő, alkotók kaphatják meg.

BECSKA ZSÓKA

A VARÁZSLÁS ESZKÖZE, ÍME A BÁB!

MINDENNAPI VARÁZSLATOK A BÁBOK NYELVÉN

Én egy kicsit tudok varázsolni, úgy hiszem. Ez az, amivel segíteni tudom az apró gyermekeket. Néha a csillgó szemükön látom, arcuk ragyogásából gondolom, hogy így van. Ha egy tüll anyagból készített madárkát kicsi kezük fészkében, odaadó szeretettel, szinte csak szemükkel, mosolyuk melegével simogatnak, és oly óvatosan érintik, hogy szárnyát ne törjék, akkor az a madár varázsolts. Vagyis aki a madarat reptette, aki szárnyát mozgatta, az életre keltette az anyagot, lelket öntött belé. És persze, ő maga is repült egy kicsit. Olyankor, a varázslatkor, van egy röpke csend, egy pillanat, amitől boldogabb

lehet az ember. Hát ezt hívom én léleksimogatásnak. Így hiszem, és így élem meg. Repetni szeretnék, és egy kicsit magam is repülni: nevelni szeretetből, szeretettel, tudással.

Pedagógusként akkor vagyok igazán sikeres, ha képes vagyok „varázslós tudományomat” az élet minden apró pillanatában, nevelésem minden részletében használni, mert hiszem, hogy a gyermekek szívéhez, eszéhez, lelkéhez így könnyebb, rövidebb, „simogatóbb” az út. És csak így érdemes, mert ebben az útban benne van maga a cél is, hogy a gyermekek élni tudjanak majd a világban.

Ehhez az úthoz segítőm, „varázsszerem” és támaszom a báb, a bábjáték. Nem paraván mögötti játékkal, nem a különböző helyekről megvásárolható uniformizált „bábkollekciókkal”, és nem teljes meseadaptációval. Nem. Az életre keltett anyaggal, ami bábbá válik, azzal simogatok, dúdолоk, játszok, varázsolok, arra „használok”, hogy az „Isten tenyerén élő” gyermekhez hidat tudjak építeni, néha azon átjutni, s hogy segíteni tudjam. Nem a megszokott, a „hagyományos” bábra kell gondolni, hanem mindenre, amiből egy mozdulattal, egy gondolattal meg lehet jeleníteni valamit. Nem ábrázolni kell, nem kell pontos képet adnia a bábnak a figuráról, hanem valami belső tulajdonságát kell érzékelteni. Például a hétfejű sárkánynak nem kell hétfejűnek lennie, rengeteg munkával készített, kidolgozott bábnak, ami még

nehezen is mozgatható, de gonosznak igen, és bizony el kell pusztulnia. Ez az, amit meg kell jeleníteni, és nem ábrázolni. Valami legyen benne, ami gonosz, ami félelmetes, mindenképpen. A színe, a mérete, a hangja, a mozgása, mind-mind meghatározó.

A báb a lehetőség a varázslatra. A bábjáték maga a varázslat. A bábjátékban minden megtörténhet, mindenből lehet valami, minden csoda láthatóvá, átélhetővé válik. A bábjátékos minden rezzenése, érzése, egész személyisége, lelke „belebújik” a bábba, abba az élettelen anyagba, rongyba, és talán éppen azért, mert csak rongy, valami, lehet belőle akármi. Életre kell kelteni, hogy minden lehessen, több mint csak a báb, több mint csak a bábos.

A BÁB, A BÁBJÁTÉK LEHETŐSÉGEI A KISGYERMEK-NEVELÉSBN ÉS AZ ÓVODÁBAN

- » Kapcsolatteremtő és konfliktuskezelő játékok
- » Mondókázó-dúdolók
- » Mesék szereplői – bábok a mesében

Nem kell ahhoz paraván mögé bújni, hogy a gyerekek csak a bábót látva jobban higgyenek a csodában. Sokáig így próbálkoztam én is, de éreztem, hogy ez nem megy, valamiért nem jó. Részben azért, mert, ha elbújtam, akkor nem láthattam a gyerekeket, nem lehettem velük, nem láthattam arcukon, hogy sikerült-e a „varázslat”, részben meg azért, mert ez az erős „kívülállóság” nem engedte, hogy igazán „bennem legyek” a játékban.

Sokáig azt is gondoltam, hogy a bábok a mesék adaptációjához való eszközök csupán. De mindig megriasztott, hogy erre a feladatra kevés vagyok. Csináltam hát rongybábát, gyapjúbábát. Valahogy úgy, ahogy

nagymamáinktól tanultuk, fonalból, rongyból, és nem törődtem azzal, hogy hogyan fogom mozgatni, hogy látszik-e a kezem. Nem készültem „előadásra”, csak JÁTÉK - ra.

Így indultam el azon az úton, hogy mindig csak egy kicsit „markoltam”, egy mondókát, egy dalocskát, a meséből egy kicsi jelenetet, és úgy, mintha én lennék „Ő”. Megmutatni valamit belőle, a szépségét, a gonoszságát, az erejét, a bátorságát.

Meg kell próbálni belebújni a bábba, egygyé válni vele, mozgatni, és beszéltetni, életre kelteni, akár az ölünkben is. Ha tekintetünk a bábba függ, mozdulatunk az ő mozdulata, gondolatunk az övé, ha mackó, akkor a „*mac-kóságé*”, ha lepke, akkor a „*lepkesége*” - akkor megtörténik a csoda. A gyermekek a bábót figyelik, és hiszik a csodát, azonosulnak vele.

Az azonosulás a bábjáték rendkívüli intenzív hatásának egyik magyarázata.

A bábjáték pedig az az eszköz, amivel könnyű, játékos formában, a legközvetlenebbül és ugyanakkor igen erősen hathatunk a gyermek érzelmi életére...

Azért olyan hatásos a bábjáték, mert:

Képszerű – ez megfelel a gyermek vizuális beállítottságának.

Dramatikus – az ősi átélési forma dramatikus.... A dramatikus előadás sajátosan megfelel a gyermek pszichének....

Mozgásra épül e cselekmény...A mozgásos élmény mámoros örömet jelent...

Művészi erejével hat...

Jelképes – a gyermek analógiás, jelképes gondolkodásának a bábjáték szimbolikus, mesei történés módja felel meg.

Csodálatos – az élettelen bábu megelevenedik. Ez a csoda újból és újból átélhető valóság. A varázslat nyílt színen, a gyermek előtt történik meg. Nagyon érdekes, hogy ezt a csodát még akkor is élvezzi, ha ő maga mozgatja a bábút. Ilyenkor a gyermek egy személyben alkotó-varázsló és az életre keltett figura is.

Az érzelmek kivetítését, azok reakcióját biztosítják a jó bábdarabok. Elfojtásokat, vágyakat, indulatokat lehet rajta keresztül kiélni, erősnek, hatalmasnak, csodálatos-

nak, hősnek lehet lenni, büntetni és jutalmazni lehet. S mindezt úgy, hogy a valóságban nincsenek következményei.

A negatív indulatok levezetődnek, feloldódás, megtisztulás jön létre. Az indulat levezetése után pozitív problémamegoldási lehetőségeket nyújthatunk a gyermeknek a bábjátékon keresztül....

A BÁB, MINT MÁGIKUS TÁRGY

A JÁTÉKMACKÓ TÖRTÉNETE

A csoport kedvenc macija, Brumi, egy puha medve. Hozzá lehet bújni, meg lehet ölelni, fülébe lehet súgni bánatot, s örömet, és a medve koma is vissza tud simogatni, puha meleg bundájával. Kitüntetetés, ha Brumi valakivel aludni szeretne, vagy csak az ölébe bújni mesehallgatás közben. Van saját meséje, ami róla szól. Ezek egyszerű „én mesék”, melyek nagyon közel állnak a kicsikhez. Ismételtelen csak ezeket szeretnék hallgatni. Brumi a játékukban is szerepel, játszótárs, játékeszköz.

Kedves játék, mely sok mindenre megtanítja az apróságokat, amikor Brumit kézzől kézre adják a körben ülő gyerekek. A rituáléja a következő: akinél Brumi van, választ egy kisgyereket, átadja neki a macit. De nem akárhogyan ám! Átadás előtt el kell búcsúzni a macitól - meg lehet simogatni, ölelni, pusztítani, fülébe súgni valami titkosat- és meg kell „kérni” az új „gazdit”, hogy vigyázzon rá – őt is lehet simogatni, ölelni, vagy rámosolyogni. Beszélni nem lehet, de mégis tudnunk kell, hogy jó helyre vittük-e. Brumi ekkor már nem csak maci, nem csak egy tárgy, hanem egy fontos darab az életünkből, amit nem lehet bárhogy, bárkinek csak úgy odaadni. Legalábbis Bruminak azzá kell válnia, hogy ne lehessen, „fel kell ruházni” ezekkel az értékekkel, életre kell kelteni szeretettel, hogy csodákat tudjon tenni! És így tud!

Brumival sok-sok „nem szeretem” dologra rá lehet bírni a gyerekeket, vigasztalásra is „csodafegyver”, és amikor Mackó napkor az otthonról hozott Medvék megtöltik az óvodát, lehet vele mackótáncoltató versenyt is

rendezni. Az, hogy ez a báb, éppen egy maci, véletlen. A fontos, hogy szerethető figura legyen, jó legyen megölelni, kellemes érzés fogja el a gyerekeket érintésekor, simogatásakor. Figyelni kell minden érzékszervre, meg kell tanítani a gyerekeket, hogy használni is tudják azokat. A bundáját simogatni lehessen, magunkhoz ölelve legyen finom, tiszta illata („Olyan anya illata van.”), „lépésekor” halljuk puha tappancsait, már csak ránézni is legyen gyönyörűség, és egy játék alkalmával eddeléből mézet is kóstolhatunk. Fűzze valami érzelmi szál a csoporthoz. Ez az én macikóm, úgyhogy egy kicsit én vagyok ő, ill. ő olyan, mint én. Fontos, hogy lehessen vele azonosulni, éljen a csoporttal együtt. Nem tolaodóan, de vissza-visszatérő társ legyen, például a meseszertartás szereplőjeként ő szólaltathatja meg a zenedobozt, vagy elalvás előtt simogathatja a szépen fekvőket, stb.. Legyen benne valami misztikus, tudjon valami csodát, és azt csak ő tudja. Ettől lesz ő különös, ettől lesz ereje, ezért tud majd hatni.

A játékok többnyire körben ülve a meseszőnyegen történnek. A körben keletkezett „erőtér” elősegíti a gyerekek közötti szociális interakciókat, amelyek során a gyerekek egyre inkább tiszteletben tartják az egyéni különbségeket, odafigyelnek egymásra és megbecsülik egymást. Mindenkinek ki kell várnia, hogy hozzá érjen a kedves báb, ez lehet maga a kör adta sor, vagy a játékoknak megfelelő sorrendiség. Az elfogadó, nyugodt hangulat lecsendesíti a gyerekeket, és megtapasztalhatják a csend békéjét is.

KAPCSOLATTEREMTŐ JÁTÉKOK

A szervezett bábos játékok előtt szertartásként játszhatunk közösséget alakító egyéb játékokat is, amelyek rituáléja segíti a ráhangolódást, és személyessé, egyedivé, sajátossá teheti ezeket a játékokat.

„Szerbusz Szomszéd!”

A gyerekek a mellettük ülő két gyermeket köszöntik, szemükbe nézve, feljűk fordulva, különbözőképpen:

» ritmikusan mondvá, tapssal kísérve,

- » simogatással kísérve,
- » tréfásan mondva számárfület mutatva, stb.

„Fonjuk meg a láncot!”

A gyermekdalt énekelve fonjuk a láncot a gyermekek nevét különböző szabályok szerint említve. Nagyon szeretik, ha maguk határozhatják meg, hogy kit, mikor mondhatnak. Így nem csak fizikailag kerülünk egymáshoz közelebb, hanem érzelmileg is.

„Üzenetet küldök!”

Valaki elindít egy üzenetet, amit pontosan kell továbbítani, és amikor a feladó visszakapja, nagyon örülünk neki, vidám tapssal köszöntjük őt, és üzenetét. Üzenet főképp érintés lehet, amit jólesik adni, és jólesik kapni.

„Te ki vagy?”

A körbejáró báb, mindenkinek bemutatkozik, és várja a válaszokat. Lehet ez név, vagy jel, vagy akár laccím is, bármi, amit a gyerekekkel gyakoroltatni szeretnénk.

„Kukucs, itt vagyok!”

Hagyományos kukucs játék, ami bármikor, bármilyen játékhelyzetben „bevethető” a legkisebbek örömeire, és a nagyobb gyerekek szórakoztatására is. Figyelemfelkeltő, játékaiba hívó, jókedvre derítő játék.

„Örülök, hogy megjöttél!”

Minden érkező kisgyereket köszönhet már az ajtóban, vagy kikukucskálva az öltözőbe. A szülőket is megszólíthatja akár. Személyes és meghitt legyen, ne sablonos! Érezze a megszólított, hogy „Fontos vagy nekem, örülök, hogy itt vagy!”

„Szerbusz!”

A köszönés különböző formáinak elsajátítása, gyakorlása.

„Annak adj, akit szeretsz!”

Választhatnak a gyerekek valakit a körből, akinek adják a bábót és közben gyakorolhatják a „tessék, köszönöm, szívesen” szófordulatokat, de e mellett sok minden kiderülhet a csoport baráti kapcsolatairól, és a magányos kisgyerekekről is. Ezekre is figyelniük kell! A lehető legegyszerűbb játék, és mi mindent megmutat, mi mindenben segíthet!

„Vigasztalj meg!”

Brumi nagyon bánatos, mert ...ki kell találni egy történetet, esetleg ami éppen aktuális a csoportban, pl. nem akar játszani vele senki. Hogyan tudnánk megvigasztalni?

Lehet a bábról beszélni, mesélni vagy beszélhet maga a báb is.

Élőjáték-bábjáték

„Szépen, ha kéred, elrejtlek téged..”

Gryllus V.: Hallgatag erdő című dalát dúdoló, miközben belebújok egy barna anyagból készült poncsóba, de a gyerekeknek még háttal állok kitárt karokkal. Elkezdem énekelni a dalt és egyik kezemben egy pillangóval megfordulok. A pillangó szálldos egyik kezemből a másikba, lebegteti szárnyait, kíváncsiskodva száll körbe-körbe, s énekelve kérdezi: ” Hallgatag erdő titkot rejtő, mondd el a mélyed mit rejt néked?” Az erdő válasza: s ekkor a pillangó megpihen a karomon: „Rejtem a tölgyet, rejtem a” Kis pillangó kéri az erdőt: „Hallgatag erdő szépen kérlek...” erdő: „Szépen, ha kéred elrejtlek téged”, és az erdő befogadja a lepkét, összezárom a karom, megölelem, elrejttem, megóvóm a pillangót. És már jöhet is a játék, mert mindig van, aki szeretne pillangó lenni, és szeretne bebújni az erős, nagy, hívogató, rejtet adó erdőbe. Nem baj, ha a gyerekek nem tudják énekelni a dalt, de örömmel repetik a lepkét, és azonosulnak vele. Megérezhetik az ölelő védelmet, a biztonságot.

- *Hallgatag erdő, titkot rejtő,*

mondd el a mélyed mit rejt néked?

- *Rejtem a tölgyet, rejtem a gombát,*

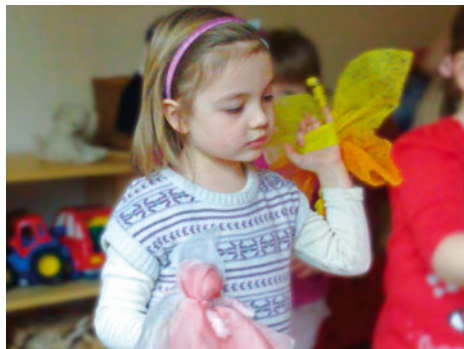
rejtem az őzet, rejtem a rókát,

rejtem a fészket, benne a pintyot,

patakat kérget, kavicsot, kincset.

- *Hallgatag erdő, szépen kérlek...*

- *Szépen, ha kéred, elrejtlek téged.*

MONDÓKÁK ÉS DÚDOLÓK

„Aztán elkövetkezik a tanítás ideje: apró versikékkel tanítják állni, járni, lovagolni, tapsolni, mosdani, avatják be a világ dolgaiba, s tanítják keresztet vetni és imádkozni is.” (Molnár V.)

A mondókák, dalocskák segítik a gyermeket megérkezni saját testébe, játékosan megfigyelheti, megismerheti önmagát:

*„Keze, lába van neki,
Szeme, füle van neki,
Orra szája van neki,
És hol fut a kis nyuszi?”*

Megismerheti környezetét, kapcsolatot teremthet a világgal, és ezek a dajkarímek, mondókák, dalocskák segítségére vannak az abban való eligazodásban, a beilleszkedésben, még nagyobb korában is.

*„Kerek egy ég alatt, kerek egy istenfű,
Kerek istenfűnek szép tizenkét ága,
Szép tizenkét ágán ötvenkét virágja,
Ötvenkét virágján három aranyalma.”*

Értelme nyiladozásához is hozzájárulnak: évszakot idéző rigmusokkal, hónap varázslókkal, jeles napokra valókkal, stb.. Már kicsi korában megismerkedhet a társas együttjátszás élményével.

Mondókákat, dajkarímeket, dalocskákat találhatunk minden évszakra, minden jeles napra, állatra, növényre, természeti, és emberi környezetre számtalant. Rendkívül gazdag anyag áll a rendelkezésünkre.

„...Ennek a korosztálynak ez a műfaja. Ennek az életkornak ez a verse. A mindennapi életből vett metaforák, cselekedetekkel, mozdulatokkal kísérve, énekelve, recitálva, kitáncolva, utánzó mozgásokkal eljátszva, hintázás, labdázás, fogócska mellé mond-

va, napot, esőt, fűt, fát, bogarat szólongatva, egymással feleselve, a tárgyakat csereberélve, csúfolkodva...”

A gyöngyszemenként felfűzött mondókákat és dúdolókat összeillesztem, esetleg kiegészítem egy keretjátékkal. Fűztem dalt, mondókát, táncot, dalos körjátékot, kiolvasót, névcsúfolót, játékba hívót változtatva, egy játékká „gyúrva”. A gyerekek egy játéknak élték meg, folyamatos, lendületes lehetett, megőrizve a játék nemes voltát. A csecsemő bábszínházak előadásai is megerősítették Bennem, hogy jó úton járok. Ezen előadásokat látván mindig az volt az érzésem, hogy sokkal inkább ez való az óvodás korosztálynak, mint az egész mesét feldolgozó, hosszabb előadás. Közelebbinek, hatásosabbnak gondoltam a gyerekeknek, és könnyebben, jobban megvalósíthatóknak magamnak. Többnyire egyszemélyes bábjátékban kellett gondolkodnom, így ez még jobban megerősített abban, hogy az óvodában ez egy jól alkalmazható bábjáték.

Természetesen a mondókák önállóan is alkalmasak lehetnek, hogy bábót alkalmazzva eljátsszuk. Hintáztatónál hintáztassuk, lovagoltatónál lovagoltassuk, táncoltatónál táncoltassuk. Van egy pörgő szoknyás kicsi botbábunk, amit gyakran táncoltatunk zeneszóra, énekre, és táncolunk vele mi magunk is. A szoknya libbenése, a ritmus lüktetése, - amit még a botocska koppanása is erősíthet -, a pörgés varázsa.

A népköltészet eme gyöngyszemei vezetnek, utat mutatnak, megadják a megfelelő dinamikát, nem kell hozzá tenni, kitalálni, csak hagyni kell magunkat vezetni.

Fűzni kell a láncot, fűzni e gyöngyszemeket!

JELES NAPOK BÁBJÁTÉKAI

ADVENTI JÁTÉK

„Giling-galang,
Giling-galang,
Karácsonyra szól a harang.”

Kétszereplős bábjáték az Adventi időszakra, az Ünnepvárásról, szívünk ünneplőbe öltöztetéséről.

(A gyermekek megtanulhatják e mondókákat, dalokat, és eljátszhatják maguk is, úgy is élvezetes, jó játék. Karácsonyi „műsornak” is kiváló! Zárásaként a szülőket is megénekeltetve, gyertyát gyújtva, igazi

ünnepet varázsolhatunk a gyerekeknek, a családoknak, és magunknak is, példát, értéket mutatva, nevelve. És „csak” játszotunk!)

Eszközök, bábok:

Fehér lepedővel és csipkével letakart asztal. Nagy, fehér vánkos. Nagy csipketerítő, három gyapjúbaba (kisleányok), kettő nagyobb, egy kisebb. A babáknak nagykendők.

Kezdő kép:

Az letakart asztal mellett a fánkos és a csipketerítő. Mögötte állnak a feketébe öltözött bábosok. A bábok rejtve vannak, nem láthatóak még.

Első bábos:

Kezével a hulló pihéket utánozva, „puhán”, ritmikusan, szinte énekelve, lassan mondja.

*Hó, hó, hó,
Pihe, puha takaró.
Hó, hó, hó,
Pihe, puha takaró.*

Felteszi az asztalra a párnát, ami dombot mintáz.

Második bábos:

A fentiek szerint.

*Hull a hó, hull a hó,
Lesz belőle takaró.
Hull a hó, hull a hó,
Lesz belőle takaró.*

A két bábos együtt.

Letakarják a csipketerítővel a párnát, és az egész asztalt.

*Hó, hó, hó,
Pihe, puha takaró.
Hó, hó, hó,
Pihe, puha takaró.*

Első bábos

A vánkosra felszalad egy báb, örül a csodálatos hónap, és örömmel kiáltja vissza társainak.

Lányok, gyertek, esett a hó!

Második bábos

Egy nagyobb lánybáb, kézen fogva vezet egy kisebbet, aki küszködik a domb megmászásával.

*Gyere már, no!
Híszén jövök már!*

A két bábos együtt

A gyerekek együtt játszanak, ugrálnak, hógolyóznak, hemperegnek, visongva mondják.

*Ha, ha, ha havazik,
He, he, he hetekig,
Hu, hu, hu hull a hó,
Hi, hi, hi jaj de jó.*

Első bábos

Topog a báb. Csujjogtatva mondja, mászik fel a dombon.

*Jaj de nagyon hideg van, ropog a hó
alattam. Csússzunk le lányok!!*

Visongva szánkózik le.

A bábok ritmikus lépegetéssel másznak felfelé, és sikongatva csúsznak lefelé.

*Jaj, de nagyon hideg van,
Ropog a hó alattam,
Vigan csúszik a kis szán,
Most örülünk igazán.*

Első bábos

A kisebb báb meghuzigálja a nagyobbik szoknyáját.

Fázom, menjünk haza!

A két nagyobb báb közre fogja a kicsit, topnognak egyre gyorsabban, és hangosabban, karikázó mozdulatokkal.

A két bábos együtt mondja.

*Aki fázik vacogjon,
Fújja körmét, topogjon,
Földig érő kucsmában,
Nyakig érő csizmában,
Bújjon be a dunyhába,
Üljön rá a kályhára.
Uj-ju-ju-ju-ju-ju-juj!!!!!!*

Első bábos

*Odahajolva a kicsihez.
Na, jobb-e már?
Neem!*

A fenti utasítás szerint

*Aki fázik vacogjon,
Fújja körmét, topogjon,
Földig érő kucsmában,
Nyakig érő csizmában,
Bújjon be a dunyhába,
Üljön rá a kályhára.
Uj-ju-ju-ju-ju-ju-juj!!!!!!*

A mondóka végén harang hangjára a bábosok ünnepi kendőbe öltöztetik a lányokat.

Bimm-bamm, bimm-bamm, bimm-bamm

A bábosok ráadják a nagy fekete kendőket a bábokra, mint egy szertartás, olyan legyen. Az egyik báb elindul a dombon felfelé, a bábos maga elé emeli, a két másik bábót is fel-emelik.

*Harangoznak a toronyba,
Megy a király a templomba,
Aranycsákó a fejébe,
Magyarország a szívébe.*

Két bábos külön, külön
Hintáztatják énekelve a bábokat,
karjaiknál fogva.

*Giling-galang,
Giling-galang,
Karácsonyra szól a harang.*

Leereszknednek a földre, ill. lesétál a dombon a báb, és a nézők felé fordulva mondják.

*Eljött már karácsony,
Borzas szakállával,
Szegény rossz bakancsom
Nem győzöm szalmával.
Jöttünk köszönteni e ház minden népét,
Adjon az isten szép Karácsony estét.
Szabad-e kántálni?*

Szabad! (A nézőktől várjuk a választ.)
Énekelve, együtt.

*Betlehem kis falucskában,
Karácsonykor éjfél tájban,
Fiú Isten ember lett,
Mint kisgyermek született.
Őt nevezték Jézuskának,
Édesanyját Máriának,
Ki pólyába takarta,
Befektette jászolba.*

A dal közben elindulnak felfelé, és eltűnnek a domb mögött.

A bábok száraz gyapjúból készültek kötözéssel, és helyenként tűnemezeléssel. Rendkívül tartósak, a gyerekek kezében sem mennek tönkre. Nagyon jó megfogni őket, és a téli képekhez rendkívüli puhaságukkal, melegségükkel nagyon jól illenek. Színeikkel kiegészítve a natúr gyapjú bábok számomra a legszebbek, és nem is olyan nehéz elkészíteni őket, alig bonyolultabb, mint egy egyszerű rongybaba.

A bábjáték után mindig lehetőséget kell adni a gyerekeknek, hogy kipróbálhassák a bábokat, megfoghassák, játszhassanak vele.

TAVASZI JÁTÉK

*„Süss fel, süss fel,
Tavas napocskája.”*

Egyszemélyes, tavaszváró, tavaszköszöntő játék.

Eszközök:

Kislány báb, madár bábok, virágok, nap, ami tud hintázni, forogni, lepke.

A Tavaszi szél című dalt énekelem miközben felállítom a játszóhelyet az asztalra. Virágokat, szép zöld rétet rakok ki.

*Tavaszi szél, vizet áraszt,
Virágom, virágom.
Minden madár társat választ,
Virágom, virágom.
Hát én immár kit válasszak,
Virágom, virágom.
T engemet, s én tégedet,
Virágom, virágom.
Zöld pántlika, könnyű gúnya,
Virágom, virágom.
De a fátyol nehéz ruha,
Virágom, virágom.
Mert azt a bú hajtogatja,
Virágom, virágom.*

Egy kislány báb (tavasz tündér) sétál a réten, és közben napcsalogatókat mond, énekel.

*Süss fel, nap,
Fényes nap,
Kertünk alatt két kis bárány
Majd megfagy,
Eridj fel az égbe
Fehér lepedőbe,
Kérd ki a kiskulcsot,
Hívd be a hideget,
Engedd ki a meleget.
Nyisd ki Isten kiskapudat,
Had lássam meg szép napodat!
Süss fel nap,
Arany nap.*

*Süss ki nap, Süss ki nap, Isten napocskája.
Süss fel, süss fel, tavasz napocskája.*

A kislány leül. Feljön a nap, kitűzöm a játéktérbe. Megjelenik két madárka. Örömmel repkednek fel, és le.

*Csip, csirip, csip, csirip,
Kikelet kivirít,
Azt mondják a cinegék,
Itt a tavasz, nyitni kék.
Kék ibolya, gyöngyvirág,
Csupa öröm a világ.*

Rászállnak a nap sugaraira, felváltva felfelé rebbenve mondják a párbeszédese mondókát.

*-Pitypalatty,
-Mít keressz?
-Hat lovat,
-Micsodást?
-Szürkést,*

*-Pitypalatty,
-Mít keressz?
-Hat lovat,
-Micsodást?
-Szürkést,*

*-Pitypalatty,
-Mít keressz?
-Hat lovat,
-Micsodást?
-Szürkést,*

A nap sugarain hintáznak.

*Hinta, palinta,
Szépen szóló pacsirta,
Lökd meg pajtás a hintát,
Érjem el a pacsirtát.*

A Tavasz Tündér is felugrik hozzájuk hintázni.

*Hinta, Katica,
Szomszéduram bajsza.
Hinta, palinta,
Zöld erdőben madárka.
Mivel megyünk utána?
Sípbal, dobbal,
Nádi hegedűvel.*

A két madárka marad a napon, tavasz tündér leugrik a földre, berepül egy pillangó. Virágról virágra száll, miközben a bábos egy dalt dúdol. Pl: Gryllus V. Reggeli harmat című dalát. A kislány utánaszalad, és mondja neki.

*Pille, pille, aranypille,
Ne szállj tova, jöjj el ide.
Ülj le, lepke, babot adok,
ha megetted, többet adok.
Kis pillangó, picike,
ne légy bohó, szállj ide,
tarkabarka szárnyadon,
gyönyörködöm én nagyon!*

A pillangó leszáll a kislányhoz, és vele marad. Az egyik madárka felrepül, el a gyerekek közé, miközben mondja az egyik mondókát: Csip, csirip, csip, csirip.. A mondóka végén fészket kér a gyerekektől, akik tenyerükbe fogadják. Ilyenkor a madárka egy kis melengetést kér, mielőtt újra útra kél, fészket keres magának. A gyerekek pedig simogatást kapnak cserébe.

A bábok a zsenge, friss tavaszt idézve, könnyű, áttetsző organzából készültek, csakúgy, mint a virágok is. Egyszerű kötözéssel, csavarásokkal. A nap szerkezetét kell úgy kitálalni, hogy mozgatható legyen.

MESÉS JÁTÉKOK- JÁTÉKOS MESÉK „A PEDAGÓGIA TÁLTOS PARIPÁJA”

A NÉPMESE

A mese gyógyít, szívet, lelket, elmét simogat, és gyarapít. A mese mindennapi táplálék kell, hogy legyen a gyerekeknek. Az óvodában ezért - külön kis rituáléval bevezetve - nap, mint nap összegyűlünk a mesesarokban. A gyerekek kényelmesen elhelyezkedve a szőnyegen párnák között, óvó néni meg a nagy mesemondó széken, és kezdődhet a mese.

A mesék nagy része magyar népmese, a csoport életkorától függően válogatva. A már ismert mesénél gyakran kérem a gyerekeket, hogy segítsenek bábót készíteni, hogy játsz-hassunk velük. Akkor a jól ismert alakok, szereplők, akik nekik kedvesek, vagy tetszik nekik, a kincses ládánkból életre kelhetnek. Ezek persze nagyon egyszerű bábok, néha csak jelzések, akár csak egy csomó száraz gyapjú itt - ott megkötve, vagy rafiából font, kötözött, vagy papírból gyűrőgetett kis „valami”, „akármí”. Volt már sárkányunk az udvaron talált faág, és gyémánt fél krajcár csillogó kavicsból is. A mesék aztán életre kelnek a gyerekek rajzaiban is, ahol az égis érő fa, és tündérország is saját belső képeiket mutat-

ja. Nem is jó mindig képi világot teremteni a meséhez, jobb, ha mindenki a saját képét, világát építi fel magában a hallott meséhez. Annyit, és úgy képzelet el, ahogy ő, és csakis ő tudja, bírja akkor. A mesék belső képeket kell, hogy idézzenek, alkossanak a gyerekekben, fejlesztve képzeletüket fantáziájukat. A belső képek teszik őket képessé, - mily szép is a magyar nyelv, s mily képletes - életükben oly sok mindenre. Boldizsár Ildikó gondolatával: minden mese egy mag, minden meséléssel elültetünk egy magot, amik akkor kelnek majd ki, ha életükben olyan szakaszhoz érnek, amikor pont annak a mesének a tanítására, gyógyító hatására van szükségük. Ezért van szükség sok-sok mesére!

Aztán ahogy egyre többször hallja, mert sokszor ismétlünk egy-egy mesét, mindig más, és más ragad meg benne, más és más színt, és ízt kap. Az ismétlődés megnyugtatója, boldogítja a gyerekeket.

Minden kisgyereknek van kulcsa, minden kisgyerekhez van kulcs. Mindegyiknek más, mindegyiknek esetleg csak egy, és csakis azaz egy, de van. Az a dolgunk, nevelőknek, segítőknek, hogy keressük. Ha megtaláljuk - az az igazi siker! Ezen az úton a báb, és a mese nagy segítő, akár maga a „kulcs” is lehet, mert általuk mindenkiből hős lehet. Hősnek, mesehősnek lenni pedig jó!

Boldizsár Ildikó meseterapeuta gondolatait idézve:

„Mindenkiből lehet mesehős!”

A meséken keresztül kapcsolódni lehet a világhoz, a renدهez, egy jó működéshez. A mesék megmaradnak bennünk, emlékezünk rájuk. Minél több mesét hall valaki, annál nagyobb a lehetősége, hogy bajából kikerüljön. Minden mese egy mag, ami kikel, ha eljön az ideje. A hallgatót a mesével a saját lehetőségei kapujához vezetjük, megoldási lehetőségeket mutatva neki. Mesehallgatás közben intenzív, fókuszált figyelemben a legéberebb az agy, fizikálisan pedig nyugodt a mesehallgató. („történethallgatási tranz”) Módosul a viselkedés, csökken a szorongás és a feszültség, megnő az életkedv, a remény.

Bajzáth Mária mesepedagógus gondolatait idézve:

„A népmese a pedagógia táltos paripája!”

A népmesék tiszta rendje – útmutató, a bennünk lévő jóhoz kapcsol. A mesehős mindig jó marad. A saját életünkben mesehőssé kell válnunk! A népmese a bölcsőtől a koporsóig ad tanítást, minden élethelyzetre van üzenete. A népmesék hősei mindennel tudnak együtt élni, legyen az fű, fa, virág, állat, vagy ember. Arra tanítják meg a gyermeket, hogy lehetsz bármilyen nehéz helyzetben, mehetsz bármilyen nehéz úton, hogy ha eléggé eltökélt vagy, levághatod a sárkány fejét, széttepheted a szárnyas farkast, lehetsz te a legkisebb, de biztos célba érsz.

A mesék dramatizálása jól ismert mesénél nagyon kedves játékunk. „Belebújunk” a szerepekbe, nem kell hozzá szinte semmi sem, csak jelzések, mozdulatok, egy-egy kendő, színes anyagok, és kész is van a nyuszi, a pillangó, a tündér.

Farsangi napokban színes papírokból különböző fejrevalókat készítettünk. Készült virág, béka, és sok korona, mert azt kérték a gyerekek. Gyakorolhattuk az ollózást, a formákat, a színeket, és játszhattunk. Többféle korona volt,

volt királylányos, királyfis, öreg királyos, királynés. A lányok persze királylányost kértek, és az én fejemre osztották a „királyosat”. Leültem hát a „trónszékemre”, és ölelő karal hívtam lányaimat. „No, gyertek ide leánykám!” Nem gondoltam semmilyen mesére, csak igyekeztem szerepemnek megfelelni. Ez a hívó mondat, és a korona elegendő volt ahhoz, hogy egy három és fél éves kislány, fején koronával elem álljon, és ragyogó arccal azt mondja: „Én úgy szeretlek, mint a sót.” Mindenki azonnal kapcsolt, és már benne is voltunk a mesében. Indult a játék, nagy izgalommal keresték, hogy hol legyen a fa odva, ahová majd elbújhat a királylány, lovagoltak láthatatlan paripákon, keverték, sütötték a

semmit a lakomához, táncoltak a lakodalmi zenére. Váratlan, spontán játék volt a

javából! Abbahagyni se akartuk. Ha előre eltervezem, biztos vagyok benne, hogy nincs akkora ereje, nincs akkora hatása a gyerekekre, mint így. Ami megelőzte, az a mindennapi mese, a rendszeres „mesés játékok”, a mese intenzív jelenléte életünkben.

MESÉS JÁTÉKAINKBÓL:

„**DOBJUNK EGY MESÉT!**”

Rajzoltam 6 darab nagyobb méretű fa kockára:

- » Személyeket ábrázoló kocka: királylány, királyfi, leány, fiú, boszorka – anyó, tündér,
- » állatokat ábrázoló kocka: madár, lepke, nyúl, bárány, ló, sárkány,
- » növényeket ábrázoló kocka: fa, virág, tuli-

- pán, erdő, alma, szőlő,
 » lakóhelyeket ábrázoló kocka: palota, kisház, nagyház, barlang, kunyhó, madárház,
 » tárgyakat ábrázoló kocka: köpönyeg, kancsó, ostor, bögre, szék, asztal,
 » égitesteket, alapelemeket ábrázoló kocka: nap, hold, csillag, víz, felhő – levegő, tűz.

Egy dobással kész a mese, csak sorba kell rendezni, és mondani... Ha már többször átérték a felnőtt meséjét, akkor ők is tudnak majd mesélni így is.

„MIT HOZTÁL A MESÉHEZ?”

Üres mesetarisznyámba kell valamit be-tenni, hogy mesetündér megérkezzen. Minden kisgyerek mondhat valamit: „királylány, aranyszörű bárány, mosolygós király, aranycipellő, aranytulipán...” Nekem kell aztán ebből mesét mondanom, amit a végén mindenki megkap a beletett szereplőért. Érdekes emlékezetfejlesztés gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt, ha másnap ugyanazt a mesét kéri. Hogy ezt megkönnyítsem, gyakran le-rajzolom a mondott meseelemeket, szerep-lőket, így aztán még izgalmasabba felidézés.

MESELÁNC

Folytasd a megkezdett mesét! Mindenki hozzátehet a megkezdett meséhez egy-egy mondatot.

A MESESZERTARTÁS

A mindennapokhoz, a hétköznapokhoz is tartozhatnak szertartások, nemcsak az ünnepekhez. Tegyük a hétköznapokat egy kicsit ünnepivé. Legyen a mesehallgatás ünnep, legyen rendje, ami biztos alapot, tá-

maszt, kapaszkodót adhat. Rend, amihez igazodni lehet, ami utat is mutathat.

Ahhoz, hogy a mese ereje, gyógyító, lelket simogató, szívet melengető ereje élni tudjon, megfelelő feltételeket kell biztosítani. Kelle-mes, esztétikus, kényelmes, állandó környe-zetet, csendet, és nyugalmat, hívogató, „öle-lő” hangulatot, ahol mindenki jól érzi magát, nem kell tartania semmi kellemetlenről, rossztól. Legyen visszatérő, kiszámítható. Legyen ismétlődő, de ne legyen tolakodó, harsány, mert a **főszereplő a mese.**

SZERTARTÁSUNK ELEMELI:

Furulyaszó; zeneládika, amit Brumi szó-laltat meg; mondóka: Mese, mese, mátká, pillangós madárka, ingó-bingó rózsza, te vagy aki hallja, én meg aki mondja.; játék Brumival. Persze ez nem mind így együtt, hanem ebből válogatva, ezeket kedvem sze-rint használva a mese előtt.

Amikor elhangzik, hogy „Itt a vége, fuss el véle, ha nem hiszed, járj végére!”, vagy „Így volt, mese volt!”, még nincs igazán vége. Kell egy pár pillanat, egy kis csend, hogy visszaér-kezzünk ebbe a világba. Szólhat a zenedoboz újra, vagy csak úgy dúdolgathatunk, vagy egy lágy kendő lebbenésével érintve meg min-denkit, jelezve a mese végét.

A mesékből csak egy-egy apró történet, jelenséget próbálok megmutatni, annak va-lamilyen hangulatát. Nem akarom az egész mesét eljátszani, csak a hangulatát, a varázslatát szeretném a gyerekeknek elhozni.

Varázsolni szeretnék, mindennapi va-rázslatot, a bábok nyelvén.

DOERNBRACK MÁRIA

BÁBJÁTÉK- DRÁMAJÁTÉK

Lassan már 25 éve vagyok óvónő és igen, annak idején nekünk is azt tanították, a báb mindig legyen szem előtt, hogy a gyerekek hozzáférjenek. Azt sajnos nem tanították meg, hogy hogyan varázsoljunk vele. Valljuk be, a báb elől volt, de elvesztette varázslatát attól, hogy ott porosodott felszúrva a bábarton és nem nagyon került a kézbe, kézre. Mi felnőttek azért nem nyúltunk hozzá, mert nem tanultunk meg vele bánni, tartottunk tőle, nem tudtuk, hogy melyik az a pillanat, amikor szükség lehet rá. A gyerekek pedig kevés volt a játékokra ösztönző motiváció és a bábok mérete is a felnőttekéhez igazodott.

Az évek folyamán megtapasztaltam, hogy nem kell félni megmozdítani, szerepbe hozni, egy rongybabát, egy csuhé figurát, vagy egy textil állatkát, hiszen a gyerekeket mindig elvarázsolja, ha élettel telítődik meg az addig mozdulatlan tárgy. Létezik egy olyan művészetpedagógiai módszer, ami felkeltve a gyerekek érdeklődését aktivizálja játékuikat.

A DRÁMAJÁTÉKRÓL:

A drámajáték olyan játékos emberi megnyilvánulás, amelyben a dramatikus folyamat jellegzetes elemei lelhetőek föl. A dramatikus folyamat kifejezési formája a megjelenítés, az utánzás, a megjelenítés módja a földégett vagy éppen megnyilvánuló társas kölcsönhatás, az interakció, eszköze

az emberi és zenei hang, az adott nyelv, a test, a tér és az idő, tartószerkezete pedig a szervezett emberi cselekvés.

Gyakorlásuk voltaképpen szocializáló tevékenység, kreativitást és empátiát igényel, s a gyakorlatok cselekvést, aktív részvételt követelnek minden játékostól.” (Gabnai, 1999).

Tehát a személyiség fejlesztésének olyan módszere, amelynek során a cselekvő ember ismeretei, képességei és társas kapcsolatai a pedagógus által irányított és a társakkal végzett közös dramatikus játékok során fejlődnek.

A drámajátékok a „mintha” világába repítenek.

A „mintha” játékokról Móka János drámapedagógus így vélekedik:

„Drámajátéknak neveznek minden olyan képlékeny emberi tevékenységet, amely a „mintha” szituációban valósul meg, illetve azokat is, amik célzottan ennek a befogadására, megélésére és az ebben való megnyilvánulásra készítene fel. Drámapedagógián a drámajátékok rendszeres, céltudatos, és tervszerű alkalmazást értjük.

Mi is ez a „mintha”? Kettős létezés. Az, amikor a benne létező alany a valóság és valótlanság játékanak, dinamikájának élményét éli meg oly módon, hogy közben önmagát megtartva változik. (Móka, 1993).

A drámajáték nagyszerű lehetőség a gyermekeknek az érzelmek megélésére, szerepvel való azonosulásra, a kommunikáció gyakorlására, feszültség oldására.

A varázslás pedig mindig felkelti érdeklődésüket. Induljunk hát el bátran. Használjuk képzeletünket, fantáziánkat. Tegyük még érzékenyebbé érzékszerveinket.

UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL DRÁMA ÉS BÁBJÁTÉKOKKAL

A gyerekek a játék során, szimbolikus vándorúton mennek végig. Különböző helyekre juthatnak el, különféle emberekkel és állatokkal kerülhetnek kapcsolatba, s a változó körülményekkel újabb és újabb tevékenységekre ösztönözzük őket. A földrajzi tájak között vándorolva a legkülönfélébb mesei, művészi és hétköznapi élmények érik őket, s nem utolsósorban ismereteik megalapozódnak és bővülnek. Bejárt világuk egyre távol – a csoportszobából a mesevilágon át – aztán végül visszatérnek, visszatérünk a jelenbe. A játékok alatt „mintha helyzeteket” teremtünk, szerepbe lépünk mi felnőttek is.

JELLEN LENNI! ÉRZÉKELNI, LÁTNI, HALLANI!

Az anyukák, apukák egyre kevésbé tudnak a gyerekükkel játszani. Ha otthoni játékról van szó, akkor előkerül a társasjáték, az építőjáték, a konstruáló játék. Aztán jelentős szerepet tölt be a számítógép, és a televízió. A szerepjáték, a mese, az önfelelt fantázia játék szinte meg sem jelenik, hiszen kevés idő a közös játéokra. Pedig a szerepjátékot alkotó játéknak is nevezhetjük, ami magába rejti a művetet, a szerepet, a szabályt, s nem utolsósorban a fantáziát.

Ahhoz, hogy a fantázia szabadon szárnyalhasson, kell a mese. Elsősorban a magyar népmesék. Azután jöhetnek más nemzetek meséi és a színvonalas irodalmi igényű műmesék is.

A mesére időt kell hagyni, helyet és teret biztosítani, mert a beleélő képesség csak akkor működik igazán.

„Az egyik legfájdalmasabb érzés, amit egy gyermek megélhet, hogy nincs idő rá, hogy lerázzák, csak kötelességből figyelnek rá. Semmi értelme mesét olvasni, ha ez is csupán egy a sok kipipálandó feladat közül” (Kádár, 2012).

Nem is gondolják a szülők, hogy milyen jelentősége van az „itt és most”, -nak. Jelen lenni az időben, az életben, a játékban, a szülő-gyerek kapcsolatban, a kapcsolatokban, a barátságban.

UTAZÁS A VARÁZS- SZŐNYEGEN

Állandó kellékek: Földgömb (jó, ha világítós.), és az a **szőnyeg**, amit csak erre az alkalomra hozunk be a terembe.

Kellékek lehetnek még: játékszerek, bábok, sálak, kendők, .. (szinte bármi)

Ezek a játékok mindig előzetes élményekre épülnek, szükséges a ráhangolódás, ami általában két, három napot vesz igénybe, ezért jó, ha az óvodai heti témákra építünk.

Játéklejés: „elvarázsoljuk” a csoportszobát, ez lehet a lesötétítés, de lehet akár egy átrendezés is. Ha lesötétítünk, akkor utána felkapcsoljuk a Földgömb világítását, és megpörgetjük a gyerekekkel együtt. A félhomállyal és a Földgömb pörgetésével lehetőség adok a gyerekeknek a ráhangolódásra, beszélgetésre.

» Mielőtt bármibe is belekezdünk, fel kell pár kérdést tenni magunknak pl.:

- » Miért csinálom?
- » Mit szeretnék vele elérni?
- » A gyerekek milyen képességeit szeretném ezzel fejleszteni?

A Földgömb pörgetése már egy rituálé, ami bevezet bennünket a „mintha” világába, A pörgés látványa hat az érzékszerveinkre, általa fokozódik a várakozás, a kíváncsiság a gyerekekben.

Ráülünk a „varázs” szőnyegre, belekapaszkodunk a szélébe, és repülünk!!

„Repülés” közben már arról fantáziálunk, hogy mi fogad bennünket ott, ahova érkezőnk, pl. a sivatagban, forróság... stb.

A játékszituációban oldottabban megnyílnak. Tapasztalataikat megosztják velünk és bátrabban kérdeznek

Az óvodapedagógus válaszaiban kiemelten fontos, hogy

- » a válaszok harmonizáljanak a gyermek fejlettségével és igényével
- » a gyermek érezze kérdései iránti őszinte érdeklődésünket
- » figyeljünk válaszaik megértésére.
- » a derűs légkör bátorítólag hasson

A derűs légkörre a társakhoz intézett kérdések megfogalmazásához is szükség van. A társak közötti kérdésfeltevések legtöbbször beszélgetések közben fogalmazódnak meg.

A kölcsönös kérdésmegfogalmazások annál sokoldalúbbak és bizalmasabbak, minél magasabb a csoport szocializációja, illetve minél szorosabb kapcsolat jellemzi őket.

Játék közben később, ha megkérdeztem tőlük: Miért volt jó ez a játék?

Különbözően, de ugyanazt fogalmazták meg:

- » Annyira jó volt érezni a repülést...
- » Bárhova eljuthatunk a szőnyegünkkel...
- » Szeretem főntről látni a szárazföldet, és érezni, ahogyan leszállunk.
- » Olyan izgalmas helyekre jutunk el...

Azért tartjuk szem előtt azt a pedagógiai szabályszerűséget, hogy a feladatokat úgy kell meghatározni, előkészíteni, s ezáltal a csoport és a tevékenység közötti viszonyt

megteremteni, hogy kialakuljon a gyerekekben a cselekvésre való törekvés, az „én akarom....” „De jó les...” érzés.

Kapaszkodj a varázsszőnyeg szélébe!

A KALAHÁRI SIVATAGBAN

KÉRDÉSEIM A GYEREKEKHEZ:

- » Milyen a levegő, ahogy közeledünk a sivatag felé? Mit éreztek?
- » Nálunk melyik évszakban érzünk ilyen levegőt?

Ez azért fontos, hogy tudjam, hogy a gyerek el tudja-e képzelni, hogy milyen a sivatagban.

Évszakok, az időjárás összehasonlítása.

Az adott hely jellegzetességeire kérdezek, pl. homok, nappal forróság, éjszaka hideg stb.

- » Miben különböznek tőlünk az ott élő emberek?

A gyerekek reakciója a bőrszínre, ruházatra, habitusra is kiterjedhet. Közös táncolhatunk a képzeletbeli tűz körül.. (lehet zenehallgatás, közös zenélés, kép kirakó játék,) stb.

Beszélgetés a „bennszülöttekről”, az életükről.

KAPCSOLÓDÓ DRÁMAJÁTÉK:

1. halláskonzentráció
2. ritmus-, és dinamikai gyakorlatok, pl.:Rítustánc

Fejlesztési területek: mozgás, mozgás-

koordináció, térérzékelés, térközszabályozás, térhasználat, ritmusérzék, memória.

KAPCSOLÓDÓ DRÁMAJÁTÉK:

- » érzékelő játék, pl. Hogyan tudunk védekezni az égető Napsugarakkal szemben?
- » Kreativitást fejlesztő játékok, pl.: Nyári tündér tánca (szabad tánc kendőkkel)

KAPCSOLÓDÓ BÁBJÁTÉK:

Mivel játszhatnak ott a gyerekek?

Készítsünk babát, játékot faágakból, rafiából, kövekből, apró rongyokból, a természet adta anyagokból. A gyorsan, kötözésekkel közösen készített babákat altassuk mondókákkal, altató dalokkal, ringassuk ringatókkal, táncoltassuk táncoltatókkal, a kifestett kavicsokat használjuk ritmushangszernek, csörgessük, zörgessük őket.

Válogassunk népi mondókákból, gyermekdalokból!

TENGERI HAJÓZÁS KÖZBEN

KÉRDÉSEIM A GYEREKEKHEZ:

- » Milyen járművel, hogyan tudunk közlekedni a vízben?

A gyerekek reakciója az előzetes élményeikre tudásukra alapszik. Utasításaim mindig a cél irányába vezeti őket, evezés ritmusra, szárazföld keresése távcsővel stb.

Fejlesztési területek: térérzékelés, térközszabályozás, térhasználat, ritmusérzék, utánzás, koncentráció, figyelem, összpontosítás, együttműködés

Kapcsolódó drámajátékok: mozgáskoncentráló gyakorlatok, pl.: Hullámmozgás, hullámjáték

TOVÁBBI LEHETSÉGES KÉRDÉSEK:

- » Mit láttok, ha lenéztek a szőnyegről?
- » Láttok valamerre szárazföldet, vagy hajót?
- » Kapaszkodjatok! Mindjárt leszállunk a tengerre, egy hajóra.
- » Mit éreztek? (Ugye milyen nagy szél fúj?)
- » Érzitek a sós levegőt?

Fejlesztési területek: problémamegoldó

képesség, logikus gondolkodás, matematikai logika, mozgás koordináció, figyelem koncentráció, térérzékelés és térközszabályozás, együttműködés.

KAPCSOLÓDÓ BÁBJÁTÉK:

A kerek kő című magyar népmese

A tenger partján megpillantunk egy halászt, aki elmeséli történetét.

(Az óvónő szerepbe lép) A mese zárójelenetéhez egy teli zsákkal a vállán elhívja a gyerekeket a királyi kastélyba, ahol a zsákból „több tucat macska szaladt ezerfelé rombolva, törve- zúzva, mindent felborítva, összetörve...” A zsákból eközben kigurítja a benne lévő sok-sok pamutgombolyagot, amik szerte-szét gurulnak. És indulhat a játék: Cirmos cica, haj...; Cicuskám kelj fel... gurítás, „macskafogás”, nyávogás...

Vajon hol a kincs?

AZ ALPOK HEGYEINEK TETEJÉN

Az érzékelést elősegítő feladatként csukott szemmel „repülünk” a hegy csúcsára, közben, főleg télen, rövid ablaknyitással ténylegesen is éreztethetjük a hideg levegőt.

A gyerekeknek szóló kérdéseim főleg a helyre irányulnak, aztán az állatokra és növényekre.

KAPCSOLÓDÓ DRÁMAJÁTÉKOK:

1. érzékelő játékok, pl.: Hóesés,
2. koncentrációt segítő játék, pl.: Hógolyó

További lehetőségek: visszhang érzékeltetése, kipróbálása, állatok, növények képeinek válogatása, homok- víz asztalba hó, jég bekészítése, a hideg és a meleg közötti különbség éreztetése, fagyás, olvadás, tiszta

víz és szennyezett víz megtapasztalása. Kövekkel a ridegség, keménység érzékeltetése.

Fejlesztési területek: érzékszervi finomítás, beszéd, légzés, problémamegoldó képesség, döntésképesség, koncentráció.

JÁTÉK SZÁRAZ GYAPJÚVAL

A játéktér közepére helyezünk egy nagy „hegynyi” gyapjút. Lehet simogatni, fogdosni, gyúrni..., megtapasztalni az anyag milyenségét. „Készítsünk belőle takarókat, takarjuk be a fázó babákat, bábokat!” (Akiket magunkkal hoztunk a nagy utazásra, de nem öltöztettük fel őket melegen.)

A takargatás, gondoskodás után a maradék gyapjúval játsszunk képzelet-, és fantázia-fejlesztő játékokat:

Ez a takaró nem takaró, hanem lehetne.... felhő, bárány....stb. Csináld, mutasd, varázsolj, játssz!

A MESE ERDEJÉBEN:

Utazás Meseországba

Kendő játék:

Válasszon magának mindenki egy kendőt! Ez a kendő, csoda kendő, bármit kívánhatsz tőle. Az én kendőmmindenki mondja el, hogy az ő kendője mit „tud”, majd egy közös varázstóba, helyezze bele. A játékvezető óvónő, amikor kész a tó, mesélje el, hogy mi minden van a tóban: „Aki ebben a varázstóban megmerítkezik, vagy vizét issza, annak szépsége, bátorsága....(a gyerekek által felsorolt tulajdonságok!) oly nagy lesz, hogy hetedhétországban sincs párja....”

A gyerekek sorban menjenek a tóhoz, és „merítkezzenek a csodákban , majd egy láthatatlan kapun lépjenek Meseország földjére.... És kezdődhet a mese!

A képzeletjátéka. Mit látunk? Mit hallunk?

Az egész játék az élményszerűségeken keresztül, a személyiség egészének aktivizálására alapoz. A tevékenységek a gyerekek

probléma megoldó gondolkodását erősítik, amely az egész embert megmozdító, összedolgozást igénylő, kreatív játékszituációkra épül, ami végig mozgásban tartja őket. A végén -lezárásként- mesét hallgatnak.

„Képzeld el, hogy....”

Próbáljunk olyan mesét választani, amely beleillik a heti témánkba, az aktuális játékunkba, s nem utolsó sorban szerves része legyen a játéknak. Lehetőség van élő mesélésre, a történet egy részének az elbábozására, de előkerülhet az úgynevezett doboz-, vagy **papírszínház is.**

VÁRAK, LOVAGOK, HERCEGNŐK

Barangolás a mesék világába, fantáziájáték, „utazás” a történelmi korok megismerésével, határok átlépésével.

Az öreg király várja, hogy az ország trónját arra méltó erényekkel és képességekkel bíró királyfi, és királyleány foglalja el. A királyi trónt csak az arra érdemesült, a próbákat kiállt ifjak között keresheti. Minden vándor, ki ama földre lép végigjárhatja a próbák sorát, melyeken egy-egy lépéssel előbbre jut a királyság felé. A lovaggá ütés után következik a lovagi torna. A hercegnők próbája közelebb viszi őket a királynőséghez, mely a kecses járást, egyenes tartást, időre való szemek változtatása stb. rejti magába. Mindennek a jutalma a királyi pár kiválasztása. Azután reneszánsz zenére kezdődhet az udvari multság, tánc.

A folyamatjáték célja: hogy felidézzük a korabeli várak, kastélyok, a hercegnők és a lovagok korát. Minden nap időt szánunk arra, hogy megismerjük azt a titokzatos és távoli történelmi korszakot.

Fontos, hogy a 3-7 éves fiúk és a lányok megtalálják a szerepüket a helyüket a játékban és mi lenne ennél alkalmasabb, mint a mesék világa.

A mesék segítségével a képzelet szárnyán visszautazhatunk az időben, betekintést nyerhettünk régi korok világába.

Fejlesztési területek: térpercepció, (kihasználják a rendelkezésükre álló teret), szem-, kéz koordináció, forma felismerő képesség, kitartás, fantázia, kreativitás.

Lehetséges előkészületek:

- » a gyerekek halljanak minél több a témához kapcsolódó mesét
- » a terem berendezése a kornak megfelelően (bálterem, falak, címer)
- » lovagi, hercegnői próbák kitalálása (lovagi torna szabályai, magok szétválogatása)
- » pajzsok, mellvérték, hercegnői süvegek elkészítése
- » beszélgetés a várakról, kastélyokról (könyvek nézegetése, építés, barkácsolás)
- » beszélgetés a korabeli ruhákról, stílusról, ételekről stb.

- » reneszánsz zene hallgatása, tánclépések gyakorlása (felkérés, tartás, lépések)

KAPCSOLÓDÓ DRÁMAJÁTÉKOK, NÉPI JÁTÉKOK:

- » kapcsolatteremtő, ismerkedő, pár-, és csoportalakító játékok pl.: Varázskapu, párválasztó,
- » készségfejlesztő, gondolkodásfejlesztő játékok pl.: Szomorú királylány (meseszöveg)
- » érzékelést fejlesztő játékok pl.: Szakácsok (udvari szakácsok mit főzhettek és mit ehettek a régmúlt időben?)
- » csoportépítő játékok pl.: A csend játék
- » körjátékok, párválasztók

Váramozó lovagok

TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK A JÁTÉKHOZ:

Előző napokon egy felnőtt lovag látogat el hozzánk, aki megtanítja a fiúkat a helyes kardforgatásra, bemelegíti őket a lovagi tornára. A feladatokat ügyességi játékokból és türelmi játékokból célszerű összeállítani.

Utazás a középkor világába, s bekukkantunk a hercegnők és a lovagok életébe, hétköznapijaiba, lovagi torna, hercegnők tánca, ételek, italok megismerése.

Papírmerítés, bórdíszművesség, szütyőkészítés a varázstalizmánoknak, bőrkarkötő fonása, lányoknak hegyes sipka, fiúknak sisak, vagy fejevédő.

Lehetőség van a történetek elmélyítéséhez olyan beszélgetésekre, ahol érzelmeket, érzéseket beszélünk meg. Ilyen lehet pl.: A szomorú királykisasszony című meséből kiindulva a vidámság, szomorúság, mint lelkiállapot felidézése.

AZ ÓVÓNÓ KÉRDÉSEI LEHETNEK:

- » Vajon hogyan hívhatják a szomorkodó királykisasszonyt?
- » Te mitől voltál legutóbb szomorú?
- » Mivel lehetett megvigasztalni?
- » A királykisasszonyt mivel lehet megvigasztalni?
- » Ha nem tárgyat adsz, akkor mivel lehet még a szomorúságot elűzni?

Gyerekek gondolatai az örömről, befejezetlen mondatokkal pl.:

- » Amikor örülök...
- » Én akkor vagyok vidám, ha...
- » Úgy lehet megvigasztalni, amikor szomorú vagyok, hogy...

A hercegnők próbái

A játék alapját végigszövi a mese fonala. A mese nem csak szórakoztat, hanem jelentős részben nevel is, az életről mesél és az életre tanít. Érzelmi kapaszkodókat nyújt és segíti a személyiség fejlődését. Fantáziánkat is gazdagítja és a mese végén pedig helyre áll a Rend. A jó megkapja méltó jutalmát, a rossz pedig a büntetését.

„A gyermek figyelmét az olyan történet köti le a legjobban, amelyik szórakoztatja és felkelti a kíváncsiságát. De életét csak akkor gazdagítja, ha fejleszti intellektusát, ha mozgásba hozza képzeletét, ha eligazítja érzelmeiben, ha megbékíti félelmeivel és vágyaival, és megoldásokat is javasol. A jó mese titka, hogy mindig a gyermek valóságos lelki és érzelmi színvonalán fejt ki hatását. A mesében (és így az életben is) a problémákat nem lehet elkerülni, a küzdelem, a harc elválaszthatatlan az emberi lélettől. A mese mindig jól végződik, ha a hős felveszi a küzdelmet, bátor, szembeszáll az igazságtalanságokkal, akkor legyőz minden akadályt”. (Bettelheim, 2011)

Ennek a gondolatnak a szelleme kíséri végig ezt a folyamatjátékot.

A keretjáték, amely a drámajáték talaján nyugszik, alapelemeként a játék- beszéd - mozgás egysége kiegészül a képzőművészeti, zenei, eszközökkel. Képzőművészeti alkotások, képek az adott korról, várakról, ruházatokról, ételekről, stílusról. A szobrá-

szathoz kapcsolódhat pl. az agyagozás (címer készítés)

Miután tanulmányoztuk a korabeli stílust, zenét, étkeket, szokásokat, jöhet a közös mulatság és ösztánc. Szerencsés ha mindehhez felnőtt segítséget is kapunk.

A táncokat, ahogy annak idején kitalálták az adott zenére. Persze, azért mindenki hozzáad valamit a saját lényéből is. Érezve a zene hangulatát örömtáncot járni. Ez igazán kiváló örömforrás gyerekek, felnőttek egyaránt.

Fennmaradtak régi illemkönyvek és ezekből meg lehetett ismerni, hogy milyen volt egy reneszánsz mulatság. Hosszú oldalak szóltak arról, hogy egy lovag hogyan kér fel egy hölgyet, vagy hercegnőt táncolni.

Befejezésként, levezetésként ösztáncot, örömtáncot járhatunk, a megválasztott király és királyné tiszteletére.

A JELENLÉT EREJE, A JELENLÉT MŰVÉSZETE

Az óvodás gyermek csodára, játékra, mozgásra, önkifejezésre vár. A drámapedagógia személyiségre figyelő, gyermekközpontú tevékenységét a fantázia játékra, cselekvésre, ismeretek átadására, élmények feldolgozására alapozza. A drámajátékok során a gyermekek cselekvő részeseivé válnak, olyan - a valóságban is létező, de a játék során csak elképzelt - szituációknak, melyekben kipróbálhatják magukat, valós érzelmeiket élhetik át, megtapasztalhatják döntéseik lehetséges következményeit. Ily módon fejlődik kooperációs és kommunikációs képességük. Az óvodás gyermek kreativitását, képességeit azok a helyzetek és gyakorlatok fejlesztik, amelyek kíváncsiságát, játékosságát, tevékeny attitűdjét, önállóságát, sokirányú érdeklődését, környezetére vonatkozó szociális érzékenységét, beleélő készségét megmozgatják. A dramatikus-, és

bábjátékok segítik a csoporttá szerveződést, a kommunikáció, a kreativitás fejlesztésén keresztül az egész személyiség fejlődését. A dramatikus eszközökkel, módszerekkel biztosítható a sokoldalú ismeretnyújtás, az ismeretek szélesebb alkalmazása, az együttműködési és empátiás készség fejlesztése.

A keretjátékba ágyazott drámajátéknak és bábozásnak, a báb jelenlétének fontos szerepe van az óvodai mindennapokban, hogy gyermekeink nyitottabbak, bátrabbak, sikerebbek legyenek az őket érintő problémák megoldásában, a társas kapcsolatokban.

„Mintha” játék lehetőséget nyújt a gyermekeknek, hogy a maguk, vagy a pedagógus által választott tevékenységeket kreatív helyzetekben gyakorolják. A közös játék folyamán és különböző kellékek segítségével pontos információkat szerezhetnek az adott tevékenységről, melyben lehetőség van az ok-okozati összefüggések feltárására és megtapasztalására.

Az óvodai tevékenységek témáinak feldolgozására kiválóan alkalmazhatók a drámajátékok.

A különböző művészeti ágak pedig gond nélkül összekapcsolhatók. A bábjáték és drámajáték együttes jelenléte csak erősíti egymást.

Ezeknek a játékoknak a legfontosabb értéke a tevékenységek légkörében, hangulatában és a közösségi élményben rejlik. Itt szabad tévedni, nincs elmarasztalás, csak játékos ismeretszerzés. A gyerekek oldottan, bátran kérdezhetnek, mesélhetnek és megoszthatják élményeiket, tapasztalataikat.

Minden elfogadható, hiszen arra neveljük ezekkel a játékokkal őket, hogy:

- » egymásra figyeljenek,
- » megtapasztalják az egymásra utaltság érzését,
- » meghallgatják, s elfogadják a másképpen gondolkodókat,
- » türelmesen megvárják a lassabban haladókat,
- » másokon segítsenek.

A dramatikus nevelés elősegíti a gyermek önismeretének, emberismeretének gazdagodását, alkotóképességének, kreativitásának fejlődését, testi-térbeli biztonságának javulását.

A legnagyobb érdeme a jelenlét művészetének éppen az, hogy csak közösségben és közösség által élhető meg.

„Nem színészkedést tanítunk, hanem a cselekvés értékét” (G.Bolton)

BEDŐ ZSUZSANNA

BABÁK - BÁBOK - BÁBJÁTÉKOK

BABÁK, BÁBOK, BÁBJÁTÉKOK A SAJÁTOS NEVELÉST IGÉNYLŐ GYEREKEKNÉL

1801-ben Cházár András Kérlelő levelet küldött széjjel Magyarországon, azért, hogy az első „Siketek Nevelőháza” Vácott megnyithassa kapuit. Nekem ezekről a gondolatokról is a bábjáték jut az eszembe.

Hiszem azt, hogy a bábjáték által:

„Hallókká tétetnek a 'Siketek; szólók-ká a Némák; mert a 'Nem-hallás-Nem-szólhatás oly Eszközök által pótoltatik-ki; a'mellyek az el-temettetve hevert Képzeldéseknek ki-fejtegetésekre, 's közölhetésekre alkalmasak.”

2013-ban a hatékony oktatás-nevelés koncepciója: a fejlesztést segítő terápiás funkciók bővítése.

Évről évre növekszik azoknak a gyerekeknek a száma, akik nem úgy teljesítenek az

iskolában, ahogyan azt a szülei és a pedagógusok elvárnák tőlük. A probléma ténye érzékelhető az oktatási – nevelési folyamatban, jellegének azonosítása azonban már bonyolultabb feladat. A hatékony iskolák nevelőtestülete feladatának érzi minden diák tanulmányi teljesítményének javítását, problémafelismerő, problémamegoldó attitűddel jellemezhetőek. Különösen a gyenge teljesítményű tanulók esetében meg kell keresni az okot, szembe kell nézni a problémával, és ha szükséges új utakat kell keresni a megoldás, segítség érdekében. Az ilyen tantestületben megvan a közös akarat és képesség egy már megszokott gyakorlat módosítására, új megoldások, eljárások ke-

resésére és alkalmazására. Ezt a célt szolgálja a nevelésben résztvevő szakemberek és a gyógypedagógus kooperációja is. A gyógypedagógus az iskola sokoldalú munkatársa, aki elsősorban azzal foglalkozik, hogy a „problémás” gyermekek nevelési és oktatási

feltételeit a legkedvezőbbben befolyásolja. Az osztálytanítóval való közös munka a heti tervezés megbeszélése, egyéni tantermi segítség és tantermen kívüli fejlesztés megbeszélése. A pedagógiai-terápiás

konzultáción részt vesz az osztálytanító, az iskolapszichológus, a gyógypedagógus. Ezen az ülésen sor kerül a probléma bemutatására, elemzésére továbbá szükséges intézkedések, hatékonysági ellenőrzések, egyeztetések történnek. A folyamat- diagnosztikai tapasztalatok megbeszélése és a fejlesztő- diagnosztikai eredmények felhasználásával meghatározzák a szükséges terápiás intézkedéseket. A gyógypedagógus terápiás intézkedései: funkció tréningek (szenzomotoros tréning, kognitív stílus begyakorlása), komplex fejlesztő eljárások: viselkedés- modifikáció, intelligencia tréning, kommunikációs fejlesztés; kapcsolat-építő tréningek, játékterápia, bábterápia.

A gyógypedagógiai gyakorlatban felhalmozódott tudás alkalmas arra, hogy segítségére legyen minden nehezen tanuló gyereknek. A meglévő gyógypedagógiai gyakorlatokat folyamatos kutatások egyre gazdagítják. A gyógypedagógiai funkciók bővítése a tanulássegítés egyik lehetséges formája. Az oktatási- nevelési feladatok mellett mindenkor szerepet kapott a speciális egyéni fejlesztés, a korrekció vagy kompenzáció, amit ma összefoglalóan terápiás funkciónak neveznek. Gyógypedagógusként úgy gondolom, hogy a bábjátéknak igenis van helye az oktató- nevelő folyamatban.

A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY KÉRDÉSKÖRE

Ha a bábjátékokat fejlesztésre szeretném használni, oda akarom hívni a varázserejét, tudnom kell milyen nehézséggel, hiányságokkal állok szembe. A különböző problémák helyes meghatározásához néhány fogalom megjelölése szükséges.

„A tanulási nehézségek és viselkedési zavarok oki, tüneti és terápiás komplexitásának megismerése napjainkban a pedagógia egyik alapkérdése lett. A szociológiai rétegvizsgálatok, a tanulás-lélektani vizsgálatok azt bi-

zonyítják, hogy a hátrányok halmozódásával összefüggő tanulási nehézségek esetén nagy gyakorisággal bekövetkezik az érintett gyermekek találkozása a gyógypedagógiával. A gyógypedagógia kérdésfeltevése elsősorban arra irányul, hogy milyen pedagógiai eszközöket alkalmazzon az egyéni fejlődési akadályok, tanulási és viselkedési nehézségek csökkentése érdekében.” (Mesterházi, 1998).

Magyarországon a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2003. évi módosításakor vált hivatalossá az SNI megjelölés és átfogó fogalom.

A közoktatási törvényt 2007-ben módosító törvény 20.§-ának (3) bekezdése újrafogalmazta a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók fogalmát.

„Sajátos nevelési igényű gyerek, tanuló, aki a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján:

a) testi, érzékszervi, értelmi, beszédfogyatékos, autista, több fogyatékoság előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés organikus okokra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd,

b) a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okokra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd.”

A 30.§ (1) bekezdése kimondja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges gondozást a szakértői és rehabilitációs bizottságok szakértői véleményben foglaltak szerint a korai fejlesztés és gondozás, az óvodai nevelés, az iskolai nevelés és oktatás, a fejlesztő felkészítés keretében kell biztosítani. Gyógypedagógiai szempontból fontos, hogy minden orvosi kórkép, minden rendellenes idegrendszeri lelki állapot, azaz a legújabb terminológia szerint minden funkcionális akadályozottság/képességzavar nyerjen besorolást az SNI fogalmi rendszerbe.

A közoktatási törvény az SNI besorolásnál „enyhe- vagy középsúlyos értelmi fogyatékosokról” szól, a gyógypedagógiai szakirodalom a tanulásban akadályozott, ill. az értelmileg akadályozott kifejezést használja.

FEJLESZTÉST SEGÍTŐ SPECIÁLIS ELJÁRÁSOK

A fejlesztést segítő speciális eljárások: tanulási technikák fejlesztése, tanulási zavarok terápiája, részképesség-kiesések terápiái, például figyelemtréning, szenzomotoros integrációs terápia, Frostig-féle fejlesztő program, művészet-terápiák, magatartás-terápiák.

A magyarországi gyógypedagógiai gyakorlatban alkalmazott oktató és terápiás eljárások fejlesztését azok a kutatások segítik elő, amelyeket részben a gyógypedagógiai intézményhálózatban, részben a gyógypedagógiai felsőoktatásban dolgozó szakemberek kezdeményeznek. „A korrekciós nevelés átfogó tudományos megalapozása” című OTKA kutatási program olyan fejlesztéseket eredményezett, amelyek a gyógypedagógiai tevékenységek eredményességéhez, a biológiai és/vagy szociális okok következtében hátrányos helyzetű, akadályozott fejlődésű gyermekek fejlődési lehetőségeinek kitágításához járultak hozzá (Mesterházi, 1998). Ilyen terápia a tanulási és magatartási zavarok kognitív terápiája, amelyet Zsoldos Márta dolgozott ki, vagy a beszédészlelési és beszédmegértési folyamatok terápiája, amely dr. Gósy Mária nevéhez fűződik. Vannak továbbá dadogók komplex kezelésére irányuló terápiák és művészeti terápiák is. A bábterápia a játékterápia egyik fajtája. A különlegességét a speciális eszközhasználat adja. A bábterápiában a játék eszköze a báb. A báb teszi lehetővé játék közben, hogy a gyermek azonosulhasson a bábuval. Ez az azonosulás a bábjáték intenzív hatásának magyarázata.

A gyermek kezében a bábuval, saját lelki tartalmát vetíti ki a külvilágba anélkül, hogy ezt észrevenné. Ha a gyermek játékának tartalmát megfigyeljük, megtudjuk, mi az, ami a

külső és belső történésekből foglalkoztatja, mi az, aminek a hatása alatt áll.

A bábjáték eredete egészen az ókorig nyúlik vissza, Indiában, Kínában, Japánban igen régóta ismerik. Gyakorlatilag a világ minden táján megjelent, ahol az emberek közösségben éltek. Egyes népeknél a rituális drámajátékokban, a misztériumjátékokban az isteneiket, szellemeiket jelenítették meg bábokkal, majd komikus darabok főszereplőivé váltak. Régi magyar népszokásokban, mint például a betlehemezés, busójárás, tetten érhető. A régi magyar nyelvben az alak szó jelentette a bábót, ebből ered „alakoskodás” szavunk is.

Mivel a bábokat emberek mozgatják, a játék kicsit valóságos, kicsit mese is. Ez a kétféle, egymással összekapcsolódó, egymásba átjárhatóságot adó színtér, hatalmas lehetőség a gyermeki lélek gyógyításában. A gyermek találkozhat jó és rossz érzéseivel és gondolataival egyaránt, amibe minden belefér, ami gyógyító hatással bír.

A bábjáték pedagógiai alkalmazásának lehetőségeit és előnyeit a XX. század elején terjedő új pedagógiai irányzatok, a reformpedagógiai elméletek fedezték fel. Mára már természetessé vált a bábozás alkalmazása a gyerekek személyiségfejlesztésében, mivel a bábjáték olyan szereplési forma, amelyben a pozitív hatások dominálnak.

Annak is fontos jelentősége van, hogy bábozáskor testi mivoltában senki sem jelenik meg, el lehet bújni a báb karaktere mögé, így nem saját személyisége van jelen, hanem az, amit a gyerek a bábra kivetít. Így bábjáték során a gátlásosabb gyerekek is könnyebben szerepel, sikerélményhez jut.

A bábszínházban a gyermek játszva tanul, bizonytalan érzései egy bábfigura szerepébe helyezkedve jogossá és kiélhetőkké válnak, a jó élesen elkülönül a rossztól, a kaotikus világ dolgai és maga a gyermek is végül a helyére kerül.

A bábjáték személyiségformáló hatással bír, hiszen alkalmas a gyermek személyiségének fejlesztésére. A gyermek számára elsősorban játék, ezért örömet jelent, játé-

kos módon sajátít el ismereteket, teremt kapcsolatot a világgal, élményeit játékosan dolgozza fel.

A bábjáték elsősorban esztétikai hatással bír, így alkalmas a vizuális nevelésre is. A mozgatási lehetőség cselekvésre készíteti a gyereket, motiválja a gyerek megismerő tevékenységét. Figyelmét tartósan fenn tudja tartani, ezáltal, értelmi képességeit, koncentrációképességét fejleszti, így a fejlesztő pedagógiának is eszköze lehet. Amikor a gyerek önfeledten játszik a bábbal, észrevétlenül rendezzi a külvilágból szerzett ismeretanyagát, a bábozással elfojtott vágyakat, indulatokat él ki, beszéde színesedik. Ha csoportban játszik, megfigyelhető játék közben szociális képessége, érzékenysége, illetve a rejtett agresszió, gátoltság, féltékenység. A gyermek a bábu mögé bújva a bábuval azonosult énjét mutatja meg.

A bábozás varázsa abban rejlik, hogy szokatlan mértben és minőségben jelenik meg a valóságos világ. A bábjátéknak különösen erős a nevelő hatása, mert erős az ábrázoló ereje. A bábjáték eszköz a játék-diagnosztikában, a beszédterápia és a gyógypedagógia területén is.

A bábjáték hatásos, mert megfelel a gyermek vizuális beállítottságának, dramatikus, mert megfelel a gyermeki léleknek, jelképesége megfelel a gyermeki gondolkodás-módnak. Mozgásra épül a cselekménye, a mozgásos élmény örömet jelent a gyerekeknek. Csodálatos és varázslatos, mert a bábu megelevenedik, ezáltal a csoda újból átélhető valóság lesz és mindez a gyerek előtt történik, aki még akkor is élvezi, ha ő mozgatja a bábút. A bábjáték biztosítja az érzelmek kivetítését, lereagálását, elfojtott vágyakat, indulatokat, érzelmeket lehet kéltni, félelmeket feloldja.

Bábozás esetén a mozgás és a beszéd egybekapcsolásából alakul ki a játék, ez fejlesztő hatással van a gyermek szem-és kézkoordinációjának összerendeződésére, a beszéd-készség fejlődésére.

A bábozás önállóságot kíván a gyerektől, önbizalmat ad. A báb élőként hat, ezáltal

fejleszti a gyermek akarati életét, fantázia-világát, jellemformáló eszköz. Különleges szerepe van a fogyatékos gyermekek állapotának felmérésében és terápiájukban. Az értelmi fogyatékos gyermek bábozása által képet kaphatunk az általános mozgásfejlettségéről, beszéd- és cselekvésbátorságáról, viselkedéséről, és fantáziájának minőségi fokáról. Tehát az egész gyermek értelmi, érzelmi, akarati életéről, tudatalatti állapotáról, hiszen a gyermek önkéntelenül kivetíti szorongásait, problémáit.

A pedagógiának is hasznos eszköze, hiszen segíti a közösségbe illeszkedés kialakítását, érzelmi defektusok, kiegyensúlyozásában, családtraumák feloldására is alkalmazható. Segít az ingerszegény környezetben élő gyerekek képzeletvilágát gazdagítani.

A bábozásnak lélekgyógyító ereje van, mert minden közeledést elutasító gyerek a bábuval megközelíthető lesz, a gátlásos, szorongó gyermek a bábuval szívesen játszik. Csoportban megfigyelhető a közösségi magatartása, együttműködési készsége, szociális magatartása. (dr. Horváthné, 2003)

A bábterápia hasznos az agresszió mértékének megállapítására, oldására, frusztráció csökkentésére, fiziológiás félelem oldására, (szeparációs félelem), a magányos gyermek érzelmi támogatására.

A bábjáték olyan művészeti ág, amely ősidők óta jelen van, minden korban, minden kultúrában jelentős szerepe volt, van és lesz. Megjelenik színházi előadások keretében, oktatási és gyermekintézményekben, családban. Gyerekek és felnőttek egyaránt művelik. Komplex, fejlesztő hatása van, ezért művészeti, diagnosztikai, terápiás célból egyaránt alkalmazzák.

A gyerekek pszichés problémáinak megoldásában az egyik leghatásosabb eszköz. A bábjáték lélektana és képességfejlesztő hatása

A BÁBJÁTÉK LÉLEKTANA

A bábjátékot azért lehet oktatási és nevelési eszköznek is használni, mert van egy különleges tulajdonsága: érdekes. Az érdekességéből, érdeklődéséből fakad a tudásvágy. Minden oktatási és nevelési folyamat az érdeklődés felkeltésével kezdődik, és ez biztosítja a spontán figyelmet. A figyelem akaratlagos irányítása nehéz feladat, hosszas begyakorlás és tanulás után lehet hatékonyan működtetni. Az irányított és spontán figyelem között különbség van: az irányított figyelemnél hamarabb következik be a kifáradás, a mneumonikus nyomok (ami az emlékezés alapja) gyengébbek. Ha hosszú ideig irányított figyelemre kényszerítjük a gyereket, unalom, fáradtság majd mozgásos nyugtalanság lép fel. Itt meg kell jegyezni azt is, hogy noha egy bábeloadás spontán figyelemre alapoz, ezt nagyon sok tényező befolyásolja. Végeztek kutatásokat, amelyeknek az eredményei nagyon eltérőek: van, ahol 6 éves kor alatt 15 percig tudnak a gyerekek a bábeloadásra figyelni, máshol 30 percig. Egy jó előadás feszítéssel-lazítással igyekszik megfelelni a figyelem természetének. A bábdarabnál a képszerűség fokozódásával azaz időtartam is megnövekszik, amit a gyerek figyelemmel követni tud. A beszéd mennyiségi fokozódásával csökken, az erős zenei és fényhatások következtében ismét megnő a figyelem ideje.

Az érzelmi zavarokkal küzdő gyerek nem tud tartósan figyelni, a spontán figyelemfelkeltés is nehezebb és rövidebb ideig érhető el. A figyelemhiány következtében nem tud elsajátítani, emlékezetbe vélni új ismereteket és értelmi fejlődése elakad.

A gyerek érzelmi problémái, konfliktusai kötetlen, rögtönzött bábozás során kivetítődnének. A projekció a léleknek azt a képességét jelenti, hogy a saját magában lévő tulajdonságok, indulatok, vágyak egy részét másvalakibe látja és más valakinek tulajdonítja.

A bábozás során elfojtásokat, vágyakat, indulatokat lehet kiélni, erősnek, hatalmasnak, hősnak lenni. A báb a „varázslatos” lény, a nem élő és mégis megelevenedő, amivel a játékos azonosul, adja a rejtőzési és átalakulási lehetőséget. Büntetni és jutalmazni lehet úgy, hogy a valóságban nincsenek következményei. A negatív után pozitív indítékokat és problémamegoldási lehetőségeket nyújthatunk a gyerekeknek.

A gyerek spontán, rögtönzött bábozás során olyasmint játszik el ami őt foglalkoztatja, érdekli. Ez nagyon fontos jelzés arról, hogy minek a hatása alatt áll. Ha megfigyeljük a gyermek játékanak tartalmát és formáját, jobban megértjük mind a felnőttekkel, mind a gyerekekkel szemben kialakult magatartását. Ez különösen a „problémás” gyerekek esetében jó támpont, hiszen a megsegítés csak a zavar okának ismeretében lehetséges. A bábozás formai részéből meg tudjuk ítélni a gyerek mozgásfejlettségét, találékonyságát, megfigyelőképességét, alkalmazkodóképességét, beszédfejlődésének fokát és nívóját. Ha csoportban játszik szociabilitása nyilvánul meg. Felszínre kerül a rejtett agresszió, hatalmaskodás, szeszélyesség, valamint a gátoltság, féltékenység és a bohóckodás.

Nagyon pozitív lélektani hatása lehet egy bábszínházi szerveződésnek, ahol a gyerekek töltik be a különböző feladatköröket. Érzelmi támasz az elmagányosodott, sehoval nem tartozó gyerek számára, az ügyetlen, lenézett számára. Itt mindenki megtapasztalhatja, hogy ő is jó valamiben: van aki „csak”, varrni tud – ő készítheti a bábót, van aki szépen énekel – ő énekel a dalbetéteket stb. A gyerekek a társulatban kiélelési lehetőséget és életcélt kapnak. Az által, hogy előnyös csoport-szituációt teremt a bábjáték alkalmas a közösségi nevelésre is. (Polcz, 1999)

A bábjáték hatása különböző képességterületek fejlesztésének tükrében.

Az emberi történelem kezdetétől létezik a báb és a bábjáték, függetlenül attól, hogy mely részén a világnak éltek emberek. A legrégebbi nyomokat Kínában és Indiában találjuk i.e. 11. században. A megjelenési

formái különbözőek. Találkozhatunk vele temetési rítusokban, mágikus rontásokban, jóslásban, jövendőlátásban. A vallási ceremóniák gyakori résztvevője volt. A misztérium-játékok elengedhetetlen kellékévé vált. Végül pedig a profán színház eszközüvé lett.

A bábjáték alkotó emberi tevékenység, amellyel a magunk hasonlatosságára formált élettelen tárgynak megmozgatás és cselekedtetés által életillúziót adunk, ezzel fejezve ki saját magunk, ill. a külvilág viszonyát, valamint annak birtokbavételére vonatkozó vágyunkat.

A bábjáték közege lehet komplex művészeti, színházi produkció vagy alkalmazott bábjáték (reklám, pedagógia, múzeum, diagnózis és terápia) célja szerint alkotás, színházi produkció vagy vágyteljesítő, animáló, improvizáló tevékenység.

Műfaji sajátosságnál fogva pedagógia, pszichológiai szempontból jellemző rá, hogy egy olyan tevékenység, cselekvés, amely művészi erővel dolgozik (intuición, kreativitás, tehetség). Képző- és iparművészeti alkotás, amennyiben a szín, a forma, tér és kompozíció törvényszerűségei szerint holt anyagból hoz létre élőként mozgathatót ó: bábút – mindez esztétikum.

A báb fajtája szerint lehet marionett, pálcás báb, botbáb, kesztyűbáb, síkbáb, maszkos báb, ujjbáb. Tárgyat használ, ahol a választás különleges, amennyiben asszociációra épül.

Képszerű, mert a darab maga a dráma, dramatikussal elemekkel átszőtt cselekményegyüttes. Jelen van benne a zene, a mozgásba táncos elemek szövődhetnek, a mozdulatok azonos gyökerűek a balett, a táncművészet gesztuselemeivel, „beszéd mozdulatok”.

Mindent átszövő stílusjellemző jellemzi, mert jelképes elemekkel dolgozik. Az identifikáció széles skáláját rejt; már az alkotás alatt is projekciós felület, hiszen a gyermek saját elképzelése alapján készít báb, valamint emberábrázolás akkor is, ha állatfigura készül. Feloldja a gátlásokat, hiszen a paraván rejtettséget ad, takarást nyújt: „engem meghallgatnak” élménye.

A gyógypedagógiában egyrészt mint fejlesztő módszer, eszköz, másrészt mint terápiás eljárás kap helyet az alkalmazott bábjáték. A gyermek játékát animáló tevékenységét, improvizáló vágyát szem előtt tartva megállapítható, hogy a bábjáték, a fő képességtérületek mindegyikén fejlesztési lehetőséget nyújt.

Bábjátékkal elérhetjük a *szociális képességek* fejlődését.

Gresham és Elliott (1993) a szociális készségek alapvető jellemzőit a következőképpen határozták meg:

- » a szociális készségeket tanulás (megfigyelés, modellkövetés, ismétlés és megerősítés) útján sajátítjuk el
- » a szociális készségek speciális verbális és nem verbális viselkedési formákat tartalmaznak
- » a szociális készségek lehetővé teszik a hatékony és megfelelő viselkedést, illetve reakciót mások viselkedésére
- » a szociális készségek szituációfüggőek, s hatással vannak rájuk a körülményekből fakadó elvárások és követelmények

A szociális viselkedés eredményessége, hatékonysága nagymértékben függ a szociális készségek készletének gazdagságától, strukturáltságától és flexibilitásától. A kommunikatív szabályrendszerek megfelelő ismerete szükséges ahhoz, hogy valaki hatékony lehessen emberi kapcsolataiban.

A társas kapcsolatokban kipróbáló öntapasztalás, önfejlődés lehetősége olyan közegben adott, ahol a gyermek önmaga rájöhet arra, mire képes. A társas kapcsolatok működtetésére, az öntapasztalásra kiváló terep a bábjáték, bábkészítés. Az önfejlődés, énkép alakulása az önismeret, testi jellemző, arckarakterek, mimika, gesztusok megismerése és alkalmazása által a bábkészítésen és mozgáson keresztül valósul meg. A konfliktusok elemzésének képessége, a tanulási önszabályozási képesség a szociális készségek alá tartoznak. A drámai konfliktuson, a különböző bábtechnikák tanulásán keresztül fejleszthetők. A szerepészlés,

személyközi viszonyok élményének képessége is a játéktevékenységben fejlődik.

A kommunikatív szabályrendszer részét képezi a metakommunikatív jelzések ismerete is, így a szemkontaktus, a testtartás, a szociális távolság, a mimika, a beszédtonus stb. megfelelő alkalmazása és értelmezése. A szociális készséget – fejlesztő programok a következő módszereket alkalmazzák a leggyakrabban: modellnyújtás, problémamegoldás, megerősítés, szerepjáték, történetek megbeszélése.

A *motoros képességeket* is fejleszti, hiszen a bábkészítés a különböző bábtechnikáktól függően más-más szintű tudást igényel. A manipulatív absztrakciót, a finommotorika finomodását mind a báb előállítás, mind pedig megmozgatása fejleszti.

A bábjáték során a kognitív képességek fejlesztését is elérhetjük. A tanulásban akadályozott gyermekek a kognitív képességek fejlődésében különböző mértékű elmaradást mutatnak. A fejlődést elősegíthető rendszeres fejlesztés útján. Mivel a különböző képességek nevelése a valóságban soha nem különíthető el egymástól, csupán más-más képesség nevelésére kerül a hangsúly, de az egyidejűleg valamennyi képességre hatást gyakorol. A bábu az érzelmeken kívül az értelemre is hat. Az észlelés, képzelet, figyelem, emlékezet, analízis – szintézis, absztrahálás, összefüggés-felfogás, általánosítás, következtetés stb. műveletek és képességek fejlődése a bábkészítés és játék során elvárható.

A *kommunikációs képességek* fejlesztésében mind a nyelvi, mind a nem nyelvi kommunikáció szerepet kap. A szociális közegeknek megfelelő, a szerephez illő kommunikáció nyelvi formáinak tanulása és használata indirekt módon épül be a játszó gyermek személyiségébe. A nem nyelvi elemek közül a stilizált, pontos gesztusok szerepe óriási, a színek, anyagok használata üzenetértékű, jelentést hordozó. A mimika szerepe módosult, mivel a karakternek megfelelő egy jellegzetes, többnyire statikus állapotot kell megjeleníteni. Ezen üzenet közvetítésével,

ill. befogadásával a non verbális kommunikációs képesség fejlődik.

Az *orientációs képesség* is fejlődik, hiszen a drámában, a színpadi produkcióban, de a vágyteljesítő nem produkciónak szánt jelenetben is mind a téri, mind az időbeli tájékozódás szerepet kap. Az időélmény megtapasztalását elősegítik a ciklikusan visszatérő események. A cselekvések gyorsasága és lassúsága, valamint az események kezdete és vége szépen megmutatható, nyomon követhető egy bábjáték során. Az időérzék, az időfolyamat ragadja meg a sorrendiségben, az okok felkutatásában, a hatások vizsgálataiban, a jövőre vonatkozó tervek, elképzelések kialakításában. Segíthet az okozati összefüggések felismerésében.

Vizuális képesség: A színpadi bábjáték történetében volt egy korszak, amikor a vizuális, a képzőművészeti alkotás állt a középpontban, háttérbe szorítva ezzel más fontos szempontokat is. A vizuális megjelenés tehát elemi része a bábnek. A vizuális képességek fejlesztése során is egy bizonyos korosztály, egy bizonyos szükséglet és képességszint esetén a bábozás felváltja a festést. (Mesterházi, 1998)

TERÜLJ-TERÜLJ ASZTALKÁM!

A gyermek sajátos nyelve a játék. A játék tudományos meghatározása szerint a legbonyolultabb, a legsokoldalúbb sajátos cselekvési, illetve tevékenységi forma, amely az életkorral fejlődik és differenciálódik.

A környezet a kisgyerekekhez viszonyítva aránytalanul, megismerhetetlenül bonyolult és nagy. A dolgok kicsinyített mása veszélytelenebbé teszi és megszelídíti a világot. A birtokbavétel, a megismerés manipuláción, utánzásos ismétlődő játékon, tanuláson keresztül történik- minden tapasztalatszerzés tanulás.

Ki szeretném emelni a játék egyik sajátosságát, ami nem más, mint az örömforrás. A funkcióöröm, a ritmus kellemessége, az ismétlés biztonsága, a veszély legyőzése, az együttesség öröme, a vágymegjelenítés (a gyerek által óhajtott szituáció megteremtése) valamint a kellemetlen, konfliktusos érzéstől való szabadulás- mind megtörténhet a bábjáték során.

Piaget szerint a gyermek gondolkodására jellemző a fogalmi intelligencia megjelenése előtt, hogy szukcesszív percepciók sorozata, „lassított film”-hez hasonlóan egymás mellé illeszkedő képekből áll. Az egyes képek közötti kapcsolat mindig szukcesszív marad- ezért a kisgyerek alapvetően vizuális beállítottságú. A bábjáték képszerű, ez különösen indokolja a hasznosságát, használhatóságát a tanulásban akadályozott gyermekeknél.

Nemcsak a tárgyak nőnek a gyermek fölé, hanem a történések és érzelmek, a saját impulzusai kiélésének akadályai, a kötődések és a környezet tagjainak magatartása is. A nehezen feldolgozható élménytől, az erősebb izgalomtól úgy próbál megszabadulni, hogy az adott helyzetet cselekvően megismétli, azaz eljátssza. Elsősorban a cselekvés a gyerek eszköze és ezután a gondolkodás és verbalitás.

Az iskolai gyakorlatban kevés a cselekedtetés, sok a szóbeliség. Az igazán megmara-

„Illeszd a cselekvést a szóhoz, a szót a cselekvéshez!” – mondotta Shakespeare.

Legyen a szavaknak súlya és teremtő ereje!

Legyen a tetteinknek csodát tevő hatalma!

dó ismeretek élményekhez és cselekvésekhez köthetők.

Kellene egy olyan eszköz, amely megmutatja, hogy lehetséges ez, és motivál a továbbiakban.

A nehezen tanuló gyerekek nevelésének, képességeik fejlesztésének egyik előfeltétele

a motiváltság állapotának, a tanulási kedvnek a felkeltése, megerősítése. A pedagógusok és a tanulás-lélektani vizsgálatokra hivatkozva a tanulási nehézségek, a tanulási akadályozottság tünetei, illetve okai között kiemelkedő jelentőségű az alacsony szintű vagy nagyon nehezen kialakítható tanulási motiváció.

Ha elhinnék azt, hogy tetteiknek teremtő hatalma van, értelmet kapna az, hogy „megéri” megtanulni egy verset vagy tudni, hogy milyen egy erdő. Meg lehet mutatni azt, hogy egy versikének varázsereje van, és hogy az imént drótokból összehajlított fa mögül egyszer csak elősompolyog a róka.

Hogyan? Hát a „Népek meséi”-ből tudjuk már, hogy a vietnámiaknak van csodatevő csirkelábuk ami mindent arannyá változtat, még Arabella gyűrűjéről is hallottunk már, amit ha elfordítanak bármi megtörténhet.

De nekünk is van, úgy biz’ a „Terülj-terülj asztalkánk” amire odavarázsolhatunk bármit!

A Terülj-terülj asztalka egy olyan hely ahol mindenért meg kell dolgozni, semmi sem magától szép és jó, semmi sem magától működik rendben. A gyerek- a csoport- a hős épp azért jár be egy utat, hogy széppé, jóvá, működővé tegye maga körül mindazt, ami rút, rossz vagy működésképtelen.

Elő tehát a kreativitást! –Te mondd el, hogy melyik mese legyen a „teritéken”! –Kik szerepelnek benne? –Hol történik? –Hogy néz ki? –Vágjuk ki! –Így! - Varrjuk meg! –Így! Ragasszuk fel! – Így!

Mozgasd meg! – Így!

Kezdjen fejlődni a kreativitás: gyűljön össze a tárgyi tudás, az önismeret, a motiváció és a megelőző alko-

tási tapasztalatok szerint máris te alakítod a világot! Már átélt élmények, képzetek mobilizálódnak és egy asszimilációs, illetve akkomodációs folyamatot indítanak el, amelyek növelik az élményt. Következő alkalmakkor megtalálhatjuk a kincset, a várva várt varázsszót: -Én ezt már tudom!”

Feltételezem azt, hogy a fejlődési elmaradások, viselkedési rendellenességek terápiajában, illetve a tanulásban akadályozott gyerekek fejlesztésében hatékonyan alkalmazható a bábjáték, hiszen a közös megvalósításához szükséges művészeti tevékenységek elősegítik a zavart előidéző okok ellensúlyozását, a következmények enyhítését, a fejlődés lehetőségeinek kitágulását. Ennek tükrében hoztam létre ezt a bábasztalt, melynek univerzalitása komplex mesés-bábos foglalkozásokat tesz lehetővé.

Az asztalon egyszer csak kinyílik a világ. Megjeleníthető az évszakok körforgása és előjönnek az állatok. Különösen motiváló lenne akkor, ha egy-egy történetet közös alkotó munka eredményeként tudnánk megjeleníteni. Például egy bizonyos évszakhoz fűződő ismereteinket megbeszéljük, összegyűjtjük a „szereplőket”, elkészítjük az újjábabokat és mondókákkal, dalokkal előcsalogatjuk őket a bábasztalra.

Például:

*Nyáron katicabogár bókászik a réten.
Ősszel a süni gyűjtöget a száraz levelek között.
Télen mackó brummog a barlangnál.
Tavasszal a rigók ébresztik a természetet*

A DIFER PROGRAMCSOMAG (BIZALOMJÁTÉK BÁBOS MEGJELENÍTÉSE)

Kisbence titka – Varga Katalin

Van nekem egy csuda-titkom.

Csuda jó!

Megsúgom...

*De el ne mond! Az nem való!
Ha nagy leszek, nem járok én autón,
se vonaton, se buszon, se gőzhajón.*

*Lesz egy kertem,
kertemben egy szerkezet,
ha utazom, abba titkon felmegyek.
Megnyomom a titkos gombot,
s hopp! hó!*

*Mint a nyíl, úgy kiröppen az úrhajó!
Lehagyja a repülőt, a verebet
a Holdnál is magasabbra elvezet.
Befogom az árva Göncölszekeret,
állt magába eddig éppen eleget.
Kocsikázni vigye hát az óvodát,
minden éjjel a széles Tejútton át.
Visszafelé a Holdra is felszököm,
s azt a fényes, kis csücskét ott letöröm.
Itthon anyám zsebébe majd beteszem,
hadd legyen egy pici holdja idelelnem.*

Tehát valami titokról van szó... féltve őrzött, betakargatott érzésről, amit nem mindenki tudhat meg. Aki viszont belelát annak meg kell őriznie azt az érzést, fényt amivel ezt a bizalmat elnyerte.

Én ezt a verset árnyjátékkal képzelem megjeleníteni. Az árnyjátékban a sötétség egy kicsit betakar, csak a nézőket fogadja be, aki nincs ott nem tudhatja meg, nem élheti át azt az élményt. Szerintem az árnyjáték alkalmas arra, hogy eláruljon egy titkot.

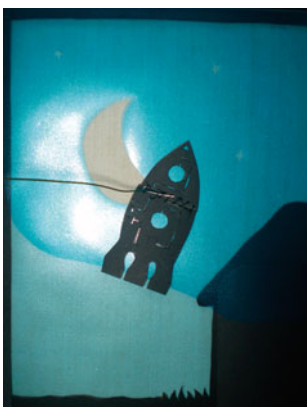
Szeretném megjeleníteni a képzelet szabadságát és a szeretet fényét.

KIVITELEZÉS

Ezt az árnyjátékot egy írásvetítőre ráhelyezett, előre kivágott fóliákkal szeretném eljátszani.

A verset lassan szavalva változtatom a képeket a következő módon:

1. Van nekem egy csuda-titkom.
Csuda jó!
Megsúgom. De el ne mond! Az nem való!
(kezeimmel lesötétítem a vásznat, majd fokozatosan, sejtelmesen kivilágosodik a kép)
2. Ha nagy leszek, nem járok én autón, se vonaton, se buszon, se gőzhajón. (elhúzzom a járműveket a kép alján)
3. Lesz egy kertem, (alulról felnő a fű kertemben egy szerkezet, (alulról felhelyezem az űrhajót még összehajtott állapotban) ha utazom, abba titkon felmegyek.
4. Megnyomom a titkos gombot, s hoppla hó! (felnyitom az űrhajó lehajtott részét, ahol kivilágosodik a gomb)
Mint a nyíl, úgy kiröppen az űrhajó. (az űrhajót a tartódrót segítségével mozgatni kezdem)
5. Lehagyja a repülőt, a verebet, (egy drót végére ráerősítve átröppen a színen egy veréb) a Holdnál is magasabbra elvezet.
6. Befogom az árva Göncölszekeret, (fentről belevágott csillagképpel) állt magába eddig éppen eleget, kocsikázni vigye hát az óvodát, minden éjjel a széles Tejúton át. (homokot szórok a Göncölszeker alá)
7. (Teljes színváltás- áthúzzom a jobb oldali keretet, amelyhez már hozzá van illesztve a kék háttér a Holddal) Visszafelé a Holdra is felszököm, (az űrhajó a Holdra repül) s azt a fényes, kis csücskét ott le-töröm. (rácsúsztatok még egy kék fóliát)
8. Itthon anyám zsebébe majd beteszem, (az űrhajó leszáll) hadd legyen egy pici Holdja ideleenn! (lehúzzom az ablakról a takarópapírt és kivilágosodik az ablak)

SOMOGYI BRIGITTA

MŰVÉSZET- TERÁPIA – BÁBTERÁPIA

(12-16 ÉVES GYEREKEK KÖZÖSSÉGTEREMTŐ ÉS
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ TERÁPIÁJA BÁBOS
ESZKÖZÖKKEL)

Művészetterápiáról a XX. század elejétől beszélünk. Évek alatt a fejlődés két irányba ment. Az egyik a művészetterápia (art therapy), a másik a művészet pszichoterápia (art psychoterapy). Az elsónél az alkotó folyamat az elsődleges, alapja az alkotás öngyógyító hatása, míg a másodiknál a műalkotás szimbolikája a páciens-terapeuta kapcsolatban nyeri el értelmét, és megjelenik az áttétel, valamint a viszont áttétel.

A művészetterápia során pszichés gyógyulás történik. Ebben a korrekciós munkában a terapeuta, mint katalizátor van jelen, felkínálja és segíti az alkotást, az alkotó folyamatot, emellett segít megélni a katarzisz élményt, melyet az alkotófolyamat magában hordoz. A művészetterápia segítheti a megértés alapvető funkcióit, a kifejezést, és a kommunikációt, emellett erősíti az én-funkciót. A művészetek a legbensőnkre hatnak, középpontjukban a nonverbális kommunikáció áll. A terápia során a kreativitás, az alkotó folyamat felszabadító, ami által segíti a változásokat és az önismeretet.

Farkas Vera szerint az alábbi esetekben tud segítséget nyújtani a művészetterápia:

- » az életben bekövetkezett válság és traumatikus élmények,
- » a családi életben történt változások,
- » a mindennapi élet által hozott traumatikus élmények

Az alkotásban a teljes személyiség részt vesz, ezért az elkészült művek több információt hordoznak, mint amit tudatosan közölni szeretnénk. Tekintettel arra, hogy a szóbeli közlés könnyen manipulálható, a nonverbális közlések nehezebben kontrollálhatók, a művészet eszközeivel történő közlés segít csökkenteni a kliens ellenállását. A terápia során az alkotás, és annak elkészülése változásokat, indít el, ezáltal fejlődést generál. Jung szerint „a pszichogén neurózisok területén minden disszociáció olyanfajta ellentéteken alapul, ami csak egy szimbólumon keresztül egyeztethető össze”. A művészetterápia az „itt és most”-ban zajlik, a páciens a terápia során abban dolgozik. Az alkotás eredménye, az alkotás egy kézzel fogható objekt, melyben a belső tartalmak vetülnek ki. Ez segíti, hogy az alkotó eltávolodjon érzéseitől, azokat felismerje.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TERÁPIA SZAKASZAI:

- » anamnézis felvétele, a csoport résztvevőinek megismerése
- » terápiás szerződés kötése, csoportszerződés kötése
- » bevezető szakasz
- » fő szakasz
- » ellenállás szakasza
- » áttétel szakasza
- » re-integráció
- » leválás a terapeutáról, a csoport lezárása

A képzőművészeti terápiát az alkotáson keresztüli önkifejezés különbözteti meg a többi terápiás formától. A képzőművészet eszközeit használó terapeutának ismerni kell az általa használt anyagokat és eszközöket. Ez nem azt jelenti, hogy művésznek vagy szakértőnek kell lennie, de rendelkezzen annyi tapasztalattal, hogy technikai kérdésekben tudjon segíteni a klienseknek. A segítségnél törekedni kell az egyensúlyra, hogy ne folyjon bele az alkotásba, csak facilitátor legyen. Emellett a terápia során használatos anyagoknak és eszközöknek többnyire mindenki által könnyen használhatónak, jól kezelhetőnek, jó minőségűnek és jó állapotúnak kell lennie.

A megfelelő technikai feltételek mellett lényeges a terápiák helyszíne is. A helyszínnek igazodnia kell a kliensek életkorához, emellett megfelelő nagyságúnak, jól felszereltnek, barátságosnak kell lennie, illetve az alkotáshoz megfelelő elrendezés és fényviszonyok is szükségesek. Az elrendezésnél, amennyiben nem csoportos munkáról van szó, meg kell adni a lehetőséget az alkotás idejére szóló félrevonulásra is. Mindezek mellett az egyik legfontosabb tényező a terápiás hely kiválasztásakor, hogy zavartalanul lehessen ott dolgozni. A kliens komfortérzetére is figyelni kell, ezért meg kell vele ismertetni a helyet, tudnia kell, hogy ott mi fog vele történni. Ehhez a hely megismertetése mellett szükséges, hogy a terápia elején

tisztázzuk a klienssel, a találkozások gyakoriságát, és az időkereteket.

A művészeti terápiák, akár művészet-terápiáról, akár művészet pszichoterápiáról van szó, két részre bonthatók. Az első rész maga az alkotás, a második, pedig a reflexió. Ez utóbbi legfontosabb része, hogy a kliensben milyen érzések keletkeztek az alkotó folyamat során. Ezeket az érzéseket kell verbálisan, én-közléssel elmondani. Abban az esetben, amikor az alkotás, mint kommunikációs eszköz van jelen a terápiában, akkor a reflexió nagyobb súllyal jelenik meg, mint amikor a művészet önmagában a terápia. Az alkotásnak és folyamatának verbális feldolgozásakor a terapeutának irányító szerepe van, de figyelnie kell:

- » nyitott kérdéseket tegyen fel, hogy ne lehessen csak igennel vagy nemmel, illetve egy szóval válaszolni
- » a saját projekciók helyett, a kliens asszociációira, történeteire kell koncentrálni
- » a reflexió során legyen egyértelmű a kliensnek, hogy amikor az alkotásáról beszél, akkor az róla szól.

A BÁBJÁTÉK SZEMÉLYISÉGFELSZTÓ HATÁSA

Polcz Alaine szerint a bábjáték pedagógiai jelentőségét az adja, hogy érdekes. A bábképzés és a bábozás is minden korosztály számára érdekes lehet, mert varázslat van benne, valami ősi erő. A bábjátékkal közvetlenül és játékos formában hathatunk a gyerekekre, fiatalokra és felnőttekre érzelmi életére is. Ez igaz mind a passzív befogadóra, mind az alkotás folyamatában aktívan résztvevőre. Az érzelmekről nehéz beszélni, van, hogy felismerni sem könnyű. Ezt a gátat át lehet törni a bábok segítségével. Az érzelmi megnyilvánulás a játék során minden következmény nélkül megtörténhet. Egy kicsi, beteg gyerek lehet erős, aki hősként szembe száll a betegséggel. A bábjáték során bármi megtörténhet, olyankor varázslat van, amihez nem kell más, csak, hogy egy baba, egy báb vagy egy

tárgy lelket kapjon. A megelevenedett bábu csodája nem egy alkalomra szól, ez a játék, akármikor, akárhol, előhívható.

Polcz Alaine a Bábjáték és pszichológia című könyvében azt írja, hogy bábjáték azért hatásos, mert:

- » Képszerű – s ez megfelel a gyermek vizuális beállítottságának.
- » Dramatikus – mint ahogyan az ősi átélési, megelevenedési formák is dramatikusak. Az álom, az ábrázolás is dramatikus. A gyermeki fejlődés aránylag későn ér el a fogalmi absztrakcióig; a dramatikus előadás viszont sajátosan megfelel a gyermeki pszichének. De még reánk, a mai felnőttekre is a vizuális, dramatikus előadás hat a legerősebben, mivel fejlődéslelektanilag őszibb jelzőrendszerre támaszkodik.
- » Mozgásra épül a cselekménye – a gyermekeknél pedig a vitális, a mozgásos komponensek nagyon erősek. Tehát a mozgásra, mégpedig a saját mozgásával rokon mozgásokra jól reagál. A mozgásos élmény mámoros örömet jelent. Természetesen ennél többre törekszenek. (A mozgásritmussal és magasabb rendű mozgásformákkal fejlesztik a gyermek mozgáskészségét.)
- » Művészi erejével hat
- » Jelképes – s így a gyermek utalásos, súrított gondolkodásának éppen a bábjáték jelképes, mesei történetmódja felel meg.
- » Csodálatos – az élettelen bábu megelevenedik, él. Ez a csoda újból és újból átélhető valóság. A varázslat nyílt színen, a gyermek előtt történik meg. S ezt a csodát még akkor is élvezi, ha ő maga mozgatja a bábút. Ilyenkor a gyermek egyszemélyes alkotóvarázsló és az életre keltett figura is.

„Az érzelmek kivetítését, lereagálását biztosítja – egy jó bábdarabon keresztül elfojtásokat, vágyakat, indulatokat lehet kiélni;

erősnek, hatalmasnak, csodálatosnak, hősnek lehet lenni, büntetni és jutalmazni lehet. S mindezt úgy, hogy a valóságban nincsenek következményei. A negatív indulatok levezetődnek, feloldódás, megtisztulás jön létre. Az indulat levezetése után pozitív indítékot és problémamegoldási lehetőségeket nyújthatunk a gyermekeknek a bábjátékon keresztül.”

(Polcz Alaine)

LÁTOD? EZ VAGYOK ÉN.

(EGY SAJÁTOS TECHNIKÁJÚ BÁB ELKÉSZÍTÉSÉNEK FÁZISAI)

A tervezésnél legfontosabb, hogy az elkészítésre kiválasztott báb típus mozgatásának lehetőségeivel tisztában legyünk.

Mit szeretnénk ezzel a bábval megmutatni, esetleg eljátszani? Milyen mozgásokra képes?

Az általam kiválasztott báb típus érzékenyen mozgatható, a fej kialakítása nem köti meg a fantáziát. Mindenki a saját képére, világára formálhatja. A színezéssel és az anyagok változatos használatával is tovább gazdagítható a báb.

Jól öltöztethető és érzékeny mozdulatokra képes (ez a mozgás segíti a mozgatót, alkotót az átélésben és a nézőt is segíti a befogadásban és az elfogadásban)

A KÉSZÍTÉS FOLYAMATA:

A tárgyi feltételek meglétéhez nem csak a megfelelő helység, de jó minőségű eszközök és alapanyagok is szükségesek.

A báb készítése több lépésben történik. A tervezés és a mechanika átgondolása után következik a megvalósítás, ami szintén terv mentén történik

A bábkészítés kellékei:

- » hungarocell golyó
- » papírmásé por (víz az oldáshoz)
- » textil
- » kapocs
- » fa pálcá (hengeres)

Eszközök:

1. tál
2. ecset
3. festék (tempera vagy akril)
4. ragasztó
5. tű
6. cérna
7. szike **sniccer vágóeszköz**

BÁBOS TERÁPIA

A CSOPORT

A tervezetben szereplő képzőművészet terápiás csoport három napos. Az alkalmak 9 órától 18 óráig tartanak úgy, hogy a szüneteket a terapeuta a fiatalok igényeihez és a munka menetéhez igazítja.

A csoport programjának alkalmankénti bontása:

- » első alkalom:
 - » csoportszabályok megbeszélése
 - » fej előkészítése
 - » test és végtagok elkészítése és összeállítása
- » második alkalom
 - » fej elkészítése
 - » összeállítása
- » harmadik alkalom
 - » báb ruhájának elkészítése
 - » felöltöztetés és végső simítások elvégzése.
 - » megbeszélés

Lényegesnek tartom, hogy az együtt töltött két napban is jelen legyenek a mindennapos rituálék, amik a csoportban kereteket biztosítanak, és egyben olyan mintákat mutatnak a kamaszoknak, ami az ő életükből sok esetben hiányzik. Nagyon fontosnak tartom, hogy az együtt töltött időben az egyértelmű, és mindenki számára betartható szabályok mellett, közös rituálék is legyenek. Ezt a csoporton belül kialakított közös szokások biztosítják majd. Ilyen például a terápiás alkalmak azonos időben kezdése és befejezése. Mind a gyakorlatok elvégzése közben, mind a feldolgozás során három, alapvető szempontot kell mindenkinek figyelembe venni, és betartani, ez pedig a "Rogers-i hármas":

- » empátia;
- » feltétel nélküli elfogadás;
- » hitelesség;

Mind a három viszonyulás megjelenése alapfeltétele a bizalmi légkör kialakulásának, mégis kiemelném a feltétel nélküli elfogadást. A feltétel nélküli elfogadásra irányuló szükséglet minden ösztönnél erősebb. Kielégítése során feleslegessé válnak a védekező mechanizmusok, ezáltal nyílnak meg az út a mélyebb rétegek felé.

Fontos tudni a csoport tagjainak, hogy a társuk által elmondottakkal nem kell egyetérteniük, de az elhangzottakat és viselkedésüket nem minősíthetik, a másik érzéseit nem kérdőjelezhetik meg. A feltétel nélküli elfogadás megtapasztalása hozzásegíti őket ahhoz, hogy önmagukat is el tudják fogadni, és érezhetik a fejlődésükbe, változásra való képességükbe vetett hitet is. A fiataloknak törekedniük kell, hogy az egyes szám harmadik személyben történő közlés helyett, én üzenetekkel kommunikáljanak, felvállalva ezzel személyes felelősségüket mondandójuk iránt.

Ezeket a szabályokat a közös munka elején tisztázzuk, majd a csoportszerződésben rögzítjük is.

A közös munka során a művészetterápia a mindennapi alkotási folyamatokban jelenik

meg, amit a terapeuták által vezetett segítő beszélgetés követ. A beszélgetések lényege nem az elkészült mű elemzése, hanem az alkotó általi értelmezése. Ilyenkor az én-közlések mellett fontos a társak visszajelzése is, ami tükröt tart a fiatalok elé. A keletkezett érzések csoportos feldolgozása közben a bizalmi légkörnek, és a feltétel nélküli elfogadásnak köszönhetően a kamaszok ráébredhetnek, hogy érzéseikkel, nehézségeikkel nincsenek egyedül, azt vállalhatják, és azokkal nem lesznek magukra hagyva.

A csoportban a terapeuta feladata, hogy:

1. nyitottan, feltétel nélküli elfogadással forduljon a kamaszok felé, ne minősítse őket
2. elfogadja a fiatalok ellenállását
3. segítsen megfogalmazni a csoport tagjainak a látens problémát, problémákat
4. ne problémákat lásson, hanem embereket
5. segítsen a kamaszoknak felismerni, megfogalmazni, és kimondani a közös munkasorán keletkezett érzéseket

Az alkotó folyamatoknál az önkifejezés előhívása strukturált. A technika kiválasztása néhol szabadon választható, de a munka téma centrikus.

Az alkotás végén csoport munkához a résztvevők körbe ülnek, a bábját mindenki magánál tartja. A megbeszélés során a báb, mint közvetítő eszköz van jelen. Először az alkotók egyesszám első személyben bemutatják a bábjaikat. A bábok bemutatkozása során „mintha” tevékenység zajlik, közösség nélkül. A csoport ezen szakaszában az illúzió és a valóság összekapcsolódik. Ahhoz, hogy a csoport zárásaként beszélni tudjunk a belső történésekről, fontos, hogy a résztvevők megfigyeljék érzéseiket, kifejezőmódjukat. A bemutatkozó játék során a kamaszok az asszimiláció – az új tartalmakat a már megszerzett tapasztalatok fényében vizsgálom – és az akkomodáció – a külső mintákhoz igazítom saját magam – megfigyelésével jobban megismerhetik saját működésüket, könnyebben meg tudják

határozni a világban elfoglalt helyüket. A helyes én-kép kialakításához az önmegfigyelés mellett mások megfigyelése is lényeges, mert ezáltal visszajelzést tudunk adni és kapni. Mérei Ferenc szerint:

„a játék önmagában nem gyógyít, de a körülmények, a játék által nyújtott helyzetek lehetővé teszik az érzelmek jelképes átélését, a konfliktusok megoldását képzeletben, és az indulatok elvezetését szimbolikus cselekvésben”

Az egyéni bemutatkozások közben a terapeuta részéről felmerülő kérdések az alábbiak szerint csoportosítható:

- » Realitás kérdések:
 - » Asszociatív kérdések:
 - » Imaginatív kérdések:
- A kérdéskörök kapcsán a következő kérdések merülhetnek fel:
- » Milyen nemű a báb? Férfi vagy nő?
 - » Mennyi idő?
 - » Kire vagy mire emlékeztet a báb?
 - » Kire gondoltál alkotás közben?
 - » Ki lehet ő?
 - » Hol élhet?
 - » Milyen helyen, milyen környezetben élhet?
 - » Kivel, kikkel élhet?
 - » Milyen kapcsolatban van azokkal, akikkel együtt él?
 - » Mit csinálhat?
 - » Most mire gondolhat?
 - » Mire van szüksége ennek a báboknak?
 - » Most, hogy ennyi mindent tudunk a báb-ról, ilyen báb lennél?
 - » Ha másmilyen, akkor milyen?
 - » Ha ilyen, akkor miért?

Miután a csoport minden tagjával megbeszéltük az alkotás során megfigyelt érzéseket, bemutakoztak a bábok, valamint a fenti kérdések mentén a báb karakterének kiválasztásának miéértje feldolgozásra került, a társak visszajelzése következik.

A művészetterápiás csoportban is megfigyelhetőek különböző csoportdinamikai történések, amelyek a csoport személyiségformáló hatását biztosítják. Ennek az az alapja, hogy az együttlét mindig létrehoz a jelenlevőkben egyfajta többlet feszültséget. Ez a társas helyzetből következik, mert akkor megváltozik a csoport viselkedése, valamilyen hatást próbál gyakorolni társaira, akik szintén hatnak az egyénre. A csoportban a kamaszok interakcióba kezdenek, kapcsolatokat hoznak létre, kommunikálnak, együttműködnek, amelynek hatására megváltozik a csoport, de megváltozik maga a személy is.

A terapeuta munkája az irányítás. Mint jó vezető, nem sűrgeti a gyereket, nem is vonszolja maga után. Akkor lehet elégedett, ha a gyereket, ezt a nemes utánzót rávezette a helyes útra.

1. a csoportban résztvevő kamaszok megismerkednek, és kapcsolatba kerülnek a terapeutákkal, és egymással is;

2. a közös munka során a fiatalok feladják ellenállásukat, bizalmat adnak a csoportnak és a vezetőknek is;
3. a művészetterápiás munkának köszönhetően differenciálódik én-képük;
4. az önfeltárás során erősödnek bennük az alkotás során keletkezett érzések, tudatosulnak az élmények, miközben nő személyes felelősségük önmaguk és mások iránt;
5. a csoportmunka során növekszik önbecsülésük, önelfogadásuk;
6. a terápiát követően képesek lesznek könnyebben alkalmazkodni környezetükhöz, annak változásaihoz.

Hiszem, hogy a problémás, kamaszokban sok emberi érték van. A felnőtteké a felelősség, hogy megtalálják ezeket az értékeket és segítségükkel, a művészet teremtő erejével kapaszkodót adjanak. Segítséget kapjanak a gyerekek ahhoz, hogy biztosabb önismertetre, önbizalomra tegyenek szert és segítséget ahhoz, hogy könnyebben eligazodhassanak a világban.

JÓZSA ÉVA

BÁBOS JÁTÉKOK

ÖRÖM A JÁTÉKBAN ÉS ÖRÖM AZ ALKOTÁSBAN

Ahhoz, hogy kedvünk legyen játszani belső derű és bizalom kell. Bízni önmagunkban, bízni a közösségben ahol dolgozunk. Legtöbb esetben ez a belső derű, bizalom és a biztonság hiányzik a pedagógusokból. Az állandó megfelelési kényszer hamar megtöri, elfárasztja a lelket.

A végén már inkább csak kitaposott, mások által is jóváhagyott úton közlekedünk.

Megtanulhatjuk a szabályokat, bemagolható az előadandó szöveg, de ha hiányzik a lélek a játékból, akkor minden csak hiábavalóság.

A bábjáték esendő, hiszen kőből, fából, rongyokból készülnek az előadások szereplői és mégis ebben az esendő anyag életre keltésében is modellezhető a világ és modellezhető az emberi játszmák is.

BÁBJÁTÉK A KISGYERMEKNEVELÉSSEN

A bölcsődés korú gyerekeknél a bábos játékokban fontos a testi közelség. Lehet kezünkben fészket formálni és máris belerépgyülehet egy kismadár (egy falatnyi anyag és kötözőfonal az egész).

A madár anyuka viszi a táplálékot kicsinyeinek és mindehhez kapcsolható dal, mondóka, élettörténetek. Minden ami a kisgyermek

lelkét táplálhatja és könnyeit felszáríthatja.

Zsebes kötényből elővarázsolhatók kedves állatfigurák és kezdődhet a fogócska vagy bújócska játék. Egyszerű mindennapi történeteket is előadhatunk. A bábok lehetnek befejezett bábok.

Nem kell sehol belenyúlni csak megfogni. Megőrzik alakjukat akkor is ha letesszük őket.

Mozgatásuk a kisgyerekeknek is sikerélmény. Szerencsés az, ha a lábak és a karok jól mozgathatók. Ez az elem már egyszerű mozgatás esetében is gazdag örömforrás lehet. Egy kosárban behozott színes gyapjúkkal a gyerekek előtt rögtönzött bábokat is készíthetünk. A kosarak, és a megszámlálhatatlan sokaságú egyszerű eszközök, mind-mind kellékei lehetnek a játéknak.

Az óvodáskorú gyerekeknél sem kell teljes mesét és főleg nem kell a mesét anatómiai pontossággal eljátszani. A történetet szövebelecsempézhetünk, babával, bábbal megoldott játékokat. (Pl. Világfán -a Fenti világba - a hős útját bemutatva, a lábfejtől elindulva a törzsön át a fejig, a Fenti világig eljuthatunk. Hiszen az emberi test modellezi a teljességet, a lent a közép és a fent világot)

Egy tarka kendő játékában benne lehet egy virágos rét, majd összekötve egy kicsit megformázva pedig máris Tavasztündérré változtatható ugyanaz az anyag. (Játszhatunk a színekkel is. -Melyik lehet a boszorkány, melyik, Tündér Ilona?)

Minél természetesebben és minél egyszerűbben játszani. Nem tragédia az, ha nem jelenítjük meg az egész történetet. Elég ha egy-egy jellemző -szinte bábokért kiáltó részbe- új szint viszünk a játékunkkal.

De szeretünk-e, akarunk-e és merünk-e játszani?

Nem bemutatókra, csak úgy, külső kötelezettség nélkül.

Ahhoz, hogy kreatív gyerekeket tudjunk nevelni nekünk magunknak is kreatívnak kell lennünk.

Jó játék helyzeteket teremteni, jó kérdéseket feltenni és felismerni a továbblépés lehetőségét és továbbvinni a játék fonalát.

Egy-egy előadásra sokszor gépiesen betanított darabokat a gyerekek eljátsszák de ez nem örömjáték, hanem feladat. Ez a megfelelés az alkotóerőt, a kreativitást, a humort

és vele együtt az örömet is elveszi a játékból.

Ha mi magunk érzékenyekké válunk, akkor könnyebben ismerjük fel és teremtjük meg a rögtönzött játékot. Egy kifli lehet a Hold és zsemle a Nap, kezünk mozgása a szél és jöhet a játék.

A szegénylegény vándorútja kezdődhet a lábakon, a karokon át. Az erdő lehet a szétnyitott gyerekujjak sűrűje és így tovább a végtelen lehetőségek útján..

Önismeret, önbecsülés, bizalom kell és előhívható bennünk az az alkotóerő, amelyre a leginkább szükségünk lenne. Egészségesen viszonyulni önmagunkhoz, a világhoz. Hinni magunkban és hinni a játék, a költészet és a humor világjobbító erejében.

SZERZŐK

Becska Zsóka:

óvodapedagógus, fejlesztő- és bábpedagógus

Bedő Zsuzsanna:

tanító, szociálpedagógus , gyógy-és bábpedagógus

Begidsán Melinda:

tanító, bábpedagógus

Doernbrack Mária:

óvodapedagógus, bábpedagógus

Józsa Éva DLA:

bábrendező, drámatanár, a Szabad Művészetek Doktora

Somogyi Brigitta:

Bábpedagógus, művészetterápia- képzőművészeti szakirány, szociálpedagógus

FORRÁSJEGYZÉK

- GABNAI Katalin: *Drámajátékok, bevezetés a drámapedagógiába*, Helikon kiadó 1999
- Bruno BETTELHEIM: *A mese bővölete és a bontakozó gyermeki lélek*, Corvina kiadó Kft. 2011
- Színművészet – Bábművészet, ROMI- SULI Tankönyvkiadó és Továbbképző Műhely) Mogyoród, 1998
- Jonathan NEELANDS: *Dráma a tanulás szolgálatában*, Magyar Drámapedagógiai Társaság Bp. 1994
- KÁDÁR Annamária: *Mesepszichológia*, Kulcslyuk kiadó Kft. 2012
- DEMETER LÁZÁR Katalin: *Játszótárs – Drámajátékok és kreativitás a fejlesztőpedagógiában 5- 10 éveseknek-* 2008
- Drámajáték óvodásoknak* (Magyar Drámapedagógiai Társaság) Bp. 2001
- SZENTIRMAI László: *Nevelés kézzel-, bábbal*, Nemzeti Tankönyvkiadó Bp. 1998
- Lázár Ervin: *Manógyár*, Osiris Kiadó 2006
- DR. BARABÁSI Tünde: *Drámapedagógia Tanulmányi útmutató*, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, 2008
- MÉSZÁROS Vincéné: *Bábjáték az óvodában*, OPI, 1975
- DR. POLCZ Alaine: *Világjáték*, PONT Kiadó 2000
- VÁRHIDI Attila: *Játsszunk Színházat!* Tóth Kiadó Kft Debrecen 2001
- LUKÁCS Józsefné- FERENC Éva:
- *Itt van az ősz, elmúlt a nyár, kelepel a gólyamadár,*
 - *Megjött a tél, hujja- hó, nagy pelyhekben hull a hó,*
 - *Itt a tavasz, fut a tél, kis méhecske döngicsél,*
 - *Itt a meleg, itt a nyár, meztláb jár a madár*
- PINCZÉSNÉ DR. PALÁSTHY Ildikó: *Dráma, Pedagógia, Pszichológia* (Pedellus Tankönyvkiadó, 2003)
- BEDŐ Zsuzsanna (2012): *Bábjáték a tanulásban akadályozottak fejlesztésére*. Szakdolgozat
- BOLDIZSÁR Ildikó (2010): *Meseterápia- Mesék a gyógyításban és a mindennapokban*, Magvető Kiadó, Budapest
- ENGLBRECHT A. WEIGERT H. (1991): *Hogyan akadályozzuk meg a tanulási akadályok kialakulását?- avagy nem jelenthet akadályt a tanulási akadály!*
- GALÁNTAI Csaba (2012): *A Vitéz László Színházról a Nemzeti Bábszínházig - Magyar Bábművészeti Antológia*, Kiadja az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet
- GORDOSNÉ dr. SZABÓ Anna (2004): *Bevezető általános gyógypedagógiai ismeretek*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- HÍVES László, TARBAY Ede szerk. - *A bábjáték II- Az alapfokú oktatóképzés tananyaga*, Népművelési Propaganda Iroda

- GAZDA Klára(2008): *Gyermekvilág Esztelneken*, Ős-Kép Kiadó
- GÓBEL Orsolya (2009): *Önmagunkban elmélyülten* L'Harmattan Kiadó, 16.
- HORVÁTHNÉ FÜLEP Éva, Dr. szerk. (2003): *Báb Játék Bábjáték* (szöveggyűjtemény a korszerű pedagógiai bábjáték és a művészi bábjáték köréből) Didakt Kiadó, Debreceni Egyetem
- ILYÉS Sándor, dr. szerk. (2000): *Gyógypedagógiai alapismeretek*, Budapest
- MESTERHÁZI Zsuzsa (1998): *A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*- Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola
- MOLNÁR V József (2001): *Az emberi élet szentsége*, Főnix Könyvek 27., Debrecen, 35.
- POLCZ Alaine (1999): *Világjáték*, Pont Kiadó, Budapest
- POLCZ Alaine : *A bábjáték lélektana és pedagógiája*, Népművelési Propaganda Iroda, A bábjáték lélektanáról, 39-40.
- TÖMÖRY Márta: *Mikor a bábok még istenek voltak*, Kráter (2012)
- ZILAHY Józsefné: *Magyar népi mondóka gyűjtemény kisgyermekek szórakoztatására*, Megyei Pedagógiai Intézet, 3.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.